

UNIVERSITATEA BABEȘ - BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO CATOLICĂ
CONSILIERE PASTORALĂ

LUCRARE DE MASTERAT

CLUJ-NAPOCA

2022

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO CATOLICA
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
RÓMAI KATOLIKUS TEOLÓGIA KAR

**Situația și ministerele femeilor în lumina Noului Testament,
îndeosebi din perspectiva Evangheliei după Luca
A nők helyzete és szolgálata az Újszövetség tükrében, különös
tekintettel a Lukács-evangéliumra**

Coordonator științific:

Vezető tanár:

Prof. Dr. Zamfir Korinna egyetemi tanár

Candidat:

Jelölt:

Okos Annamária

Cluj-Napoca
Kolozsvár
2022

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Nők Jézus korában	8
1.1. Nőkről való gondolkodás a filozófusok írásaiban	10
1.2. Nőkről való gondolkodás Pál levelein keresztül	15
1.3. A teremtéselbeszélések hatása nőkről való gondolkodásra	22
2. Nők Jézus társaságában.....	25
2.1. „Vele volt a tizenkettő, és néhány asszony” (Lk 8,1).....	25
2.1.1. Mária Magdolna/Magdalai Mária	27
2.1.2. Johanna.....	31
2.1.3. Zsuzsanna	33
2.1.4. Összegzés	33
2.2. „Mária a jobbik részt választotta, nem is veszik el tőle soha”(Lk 10,42)	34
Összegzés	41
3. Nők evangéliuma	43
Befejezés	49
Bibliográfia.....	54
Summary	57

Bevezetés

Dolgozatom témájának a nők kérdéskörét választottam az Újszövetségben, és azon belül pedig a Lukács evangéliumában, melyet olykor a nők evangéliumának is neveznek. Az evangélium szövegében megjelenő nők szerepéről szeretnék többet megtudni Jézus működésével kapcsolatosan, olyan téren, hogy mennyire járultak hozzá az Ő tevékenységéhez, milyen eszközökkel (ima, cselekedetek, szolgálat), milyen részt vállaltak Jézus megváltói szolgálatában. Hogyan viszonyult mindehhez az akkori kor mentalitása, hiszen abban az időben a nők elvoltak nyomva, mind vallási téren, mind pedig a mindennapokban.¹ Dolgozatom célja, hogy betekintést nyújtsak Lukács evangéliumában megjelenő női alakok szerepébe, mondanivalójába. Abba, hogy Jézus hogyan viszonyult hozzájuk és ennek mi lehetett az üzenete akkor és ma.

Azért esett erre a témára a választásom elsősorban, mert államvizsgám írásakor sokszor találkoztam női szereplőkkel Jézus körül. Felkeltette a kíváncsiságomat, hogy vajon mi lehet ennek az oka, miért van az, hogy Lukács evangéliumát olykor a nők evangéliumaként is emlegetik, aminek nem csak az az oka, hogy ebben az evangéliumban feltűnően sok nő szerepel. Kíváncsi voltam, hogy a kor hogyan is állt ahhoz, hogy Jézus ennyire közvetlen a nőkkel, hisz abban az időben igencsak elnyomásban éltek a nők.

Azért esett erre a témára a választásom, mert az Újszövetség iratai között több női személlyel is találkozhatunk, viszont a Lukács evangéliumában a nők hangsúlyos szerepet kapnak, nemcsak azért mert több női személlyel is találkozhatunk a szövegben, hanem mert ezek a személyek mind valamilyen kapcsolatban álltak Jézussal, az ő működésével. A másik három kanonikus evangélium esetében, nem találkozhatunk a nők ennyire erős és hangsúlyos megjelenésével. Jézus körül a kezdetekkor voltak nők, akik elkísérték őt útjaira, gondoskodtak róla. A Lukács evangéliumában több női alakkal is találkozhatunk, mint például Mária Magdolna, Zsuzsanna, Johanna, Márta és az ő testvére, Mária. Az evangéliumban megjelenő női személyeket közelebbről is megvizsgálnám, hogy milyen hatással volt az ő jelenlétük Jézus működésére, valamint mennyire volt helytálló mindez az akkori kor szokásaihoz.

¹PRÖHLE Károly: *Lukács evangéliuma*, Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1991, 137.

Ugyanakkor a téma kiválasztásában fontos volt számomra, hogy egy olyan témával foglalkozzak, amely felkelti a kíváncsiságomat, amely nem túl tág ahhoz, hogy ne szülessen belőle egy kerek egész. Inkább öleljen fel egy szűkebb témát, melyben jobban el tudok mélyedni, és jól kilehessen dolgozni, a témáknak megfelelően és kimerítően utána lehessen kutatni. Valamint, amely egyben a mai embert is foglalkoztathatja, és felmerülhetnek vele kapcsolatosan kérdései.

Kutatási problémaként felmerült számomra, hogy miért van az, hogy a Lukács evangéliumban olyan nagy szerepet játszanak a nők, mitől hangsúlyosabb itt a jelenlétük, mint a másik három kanonikus evangélium esetén. Az tény, hogy Jézus életében a nők fontos szerepet játszottak, gondoljunk csak arra, hogy ő is egy asszonytól született, feltámadásának első hírülvivői is az asszonyok, tanítványai között is találkozhatunk több női személlyel. Jézus nem fordított hátat a nőknek, nem diszkriminálta őket, nyilvánosan beszélt velük a kor szokásaival ellentétben.

Gyakorlati jelentőségét abban látom a kutatásomnak, hogy a nők szerepét Jézus körül több szemszögből is megvizsgálva egy szövegben tárgyalnám a felmerülő kérdéseket, melyek egy összefüggő képet adnának a Jézus körül megjelenő nők tevékenységéről, jelenlétüknek az okáról, céljáról. Jézus és a nők téma megvizsgálását azért is tartom fontosnak, mert ennek óriási hatása van a mai keresztény egyházban a nők szerepének alakulásában

Mivel egy elméleti kutatást végzek, a legfontosabb forrásanyagokból indulok ki, (kommentárok, szakmunkák) és összefüggéseket, végkövetkeztetéseket vonok le mindazokból, amit a témával kapcsolatosan olvasok. A deduktív módszert használom a kutatási stratégiaként, melynek alapjául szolgál a már meglévő irodalom, melyet felhasználva vonnám le a következtetéseket. Először is az exegézis területén értelmezem a szövegeket, erre fektetem leginkább a hangsúlyt. A primér irodalom elemzése után ebben a témában megjelenő szakirodalmi munkákat vizsgálom át tüzetesebben.

A dolgozat első fejezetében Jézus korabeli viselkedéséről lesz szó a nőekkel kapcsolatosan. Azért tartom ezt fontosnak, mert így könnyebben megérthetjük, miért volt olyan fontos az, hogy Jézus máshogyan viszonyult a nőkhöz, mint abban az időben ez elfogadott volt. Azt kell tudni, hogy a nőekkel szembeni megvetés az Ószövetség népére nem volt jellemző. Sőt ez a nőekkel szembeni elutasítás az Újszövetségben erősödik fel. Az Ószövetség világában a nők dolgoztak, kereskedtek, vezető pozíciókat tölthettek be (Mirjam

prófétanő, Debóra prófétanő és bíra) egyedül a templomba nem vállalhattak papi szerepeket. Mózesi törvényeket figyelembe véve, amiben azt írja, hogy a nők és férfiak egyaránt részt vehettek a kultuszban furcsának tűnhet, hogy Jézus viselkedése sok visszhangra talált. Fennakadást jelent és szokatlannak tűnt, néha már botrányosnak az, ahogyan Jézus kapcsolatba került a nőekkel. Ennek az oka, hogy az első századokban a nők szerepe és megítélése drasztikusan megváltozott a zsidó társadalomban. A nők társadalmi reprezentációja és elismertsége lefele mutató ívet kezdett venni. A nők kizárólagos helye a családi közösségbe szorult, tehát a magánszférába, és egyedül a férfiaknak volt joguk a nyilvános szerepkörök betöltésére. A nők nem tanúskodhattak, ami egyenlővé tette őket a pogányokkal, hátrányos helyzetűekkel, fogyatékkal élőkkel és nem utolsó sorban a bűnözőkkel. Nem üzletelhetek, nem folytathattak semmilyen féle kereskedelmi munkát, még a szabad mozgásban is korlátozva voltak, nagyon nyilvános tereken nem mutatkozhattak. A rabbinikus bölcsességet követve ezzel, mert az tanította, hogy a nőnek otthon van a helye és férfi dolga a piacolás. Olyan esetben vállalhattak munkát, amiért pénzt is kaptak, ha egzisztenciális krízisbe kerültek és ők lettek az egyedüli családfenntartók. A nyilvános mutatkozás esetén is kendőbe burkolva fejüket járhattak az utcán, mintegy megkülönböztetés jeleként akár csak a leprások, akiknek kis csengővel kellett közlekedni, hogy tudják mások, hogy ki mellett haladnak el. Nemigen volt szabad férfiakkal sem érintkezniük, mert az a férfi, aki egy nőhöz ért tisztátalanná vált. Mindennek az oka a görög gondolkodáshoz való igazodás lehetett.²

Az első fejezet kapcsán elkerülhetetlen, hogy a dolgozatban más szövegeket is figyelembe vegyek, melyek a nőekkel szembeni bánásmód felderítésében segítenek. Ezek a szövegrészek a Teremtéstörténet első fejezetei, valamint Pál apostol levelében (1Kol, 2Tim) leírt dolgok a nőekkel kapcsolatosan. Nem az egész könyvet és a levelek szövegét fogom vizsgálni, hanem azokat a részeket, amelyek problémásnak mondhatóak a nőkről kialakított képpel kapcsolatosan. Amelyek esetenként szó szerint való értelmezése hozzájárult a nők megvetéséhez az akkori társadalomban, de valamiképp napjainkban is érezhető a hatása. A Teremtés könyvéből³ a két teremtéstörténetet és magát a bűnbeesést fogom megvizsgálni. A

² PORTER, J.R.: *Jézus Krisztus. A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, Magyar Könyvklub, Budapest, 1999, 67–68; BARTHA Tibor (szerk.): *Keresztény bibliai lexikon*, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadó, Budapest, 1993.

³ Ter 1, 1-30.2,1-25.

két levélből⁴ pedig azokat a részeket ahol Pál a nőkkel kapcsolatos szerepvállalást, viselkedést tárgyalja.

A dolgozat második fejezetében konkrétan két szentírási résszel fogok foglalkozni a Lukács evangéliumából. A két szöveg asszonyok Jézus kíséretében (8,1-3) és a másik Márta és Mária története. (10, 38-42) Itt megvizsgálom, hogy a szövegekben megjelenő női szereplők irányába Jézus hogyan közeledett. Mi az a fontos szerep a nők számára, ami Jézushoz köti őket. Azzal, ahogyan Jézus velük viselkedett mi lehetett a korra nézve az üzenete és mi lehet napjainkban, számunkra. A szövegekben megjelenő női szereplőket egyenként is igyekszem megvizsgálni. Kik voltak ők, mit csináltak, milyen üzenetet hordoz az ő jelenlétük a korra és napjainkra nézve is. Milyen szerepük volt Jézus működésében.

A fentiekben már említettem, hogy a Lukács evangéliumát a nők evangéliumaként is szokták emlegetni. A harmadik fejezetben erről lesz szó, hogy vajon ennek mi lehet az oka. Az tény, hogy a szentírási könyvek sorából jóval kimagaslik ebben az evangéliumban szereplő női alakok száma, de ennek vajon még is mi lehet az oka? Miért pont itt és miért nem más szövegben találkozunk ennyi nővel?

⁴ 1Kor14, 34-36 ; 1Tim 2,11-14.

1. Nők Jézus korában

Jézus korában egy olyan társadalomról beszélhetünk, amikor a nők teljesen alá voltak rendelve a férfiaknak. Nem övezte őket megbecsülés.⁵ Az asszony a házasság és a család szervezetének volt egy alkotó eleme, amelynek központi helyén a férfi állt. A hajadon leány az apja tekintélye alatt állt, míg férjhez nem ment, akkor már a férje volt az ő ura. A lány férjhezmenetelekor átment egyik hatalomból egy másik hatalomba. A férjnek pénzt kellett fizetnie az apának, szimbolikusan a nő megvásárlását jelentette ez. Nem emancipálódhatott a nő miután elérte a felnőttkort, mert férjhez ment, ahol ismét egy másik férfinak volt alárendelve, a férjének.⁶

Az asszonyok a gyerekekkel és rabszolgákkal együtt jogfosztott, alacsonyabb rendű személyeknek számítottak. A polgári életben is érezhető volt a velük szembeni más megközelítés, hisz nem voltak jogaik például egy hivatalos ügy esetében nem tanúskodhattak, az istentiszteleteken nem lehetett semmiféle feladatuk, a törvényből sem kaptak semmiféle oktatást. Nőknek nem volt szabad a Tórát olvasni és nem vehettek részt a zsinagógai vagy templomi liturgikus összejöveteleken.⁷ A férfiaknak nem illett nőkkel nyilvánosan szóba állni. A nők a tisztátalanságot testesítették meg.⁸ Ennek az oka, hogy az első századokban a nők szerepe és megítélése drasztikusan megváltozott a zsidó társadalomban. A nők társadalmi reprezentációja és elismertsége lefele mutató ívet kezdett venni. Sok mindenben azt az ókori meggyőződést követték, ami azt tanítja, hogy a nőnek otthon van a helye. Ezt megtaláljuk a görög gondolkodásban, amely a nők kizárásához vezetett a nyilvános szférából.⁹ Ugyanakkor a nőkkel szembeni e fajta kirekesztés Gáncs Tamás írásában szerves része volt annak a teológiaiak mondott mozgalomnak, amit a hagyományokhoz való ragaszkodásnak lehetne a legjobban nevezni.¹⁰

A zsidóságban a nő leginkább egy alárendelt szerepben volt jelen a férje vagy más férfiak számára, ami vallási és társadalmi szempontból is nyilvánvaló volt.¹¹ A nők szerepével kapcsolatosan az izraelita kultusból egyértelműen az tűnik ki, hogy ők a háttérbe szorulnak

⁵ STAGG, Evelyn – STAGG, Frank: *Woman in the World of Jesus*, John Knox Press, Westminster, 1978, 140.

⁶ BARTHA Tibor (szerk.): [Keresztény bibliai lexikon](#).

⁷ SPINETOLI, da Ortensio: *Lukács. A szegények evangéliuma*, (ford. Turay Alfréd), Agapé, Szeged, 2001, 198.

⁸ KOCSIS: *Bevezetés az Újszövetségbe*, 46.

⁹ PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztus*, 68.

¹⁰ GÁNC S Tamás: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, Budapest, k.n., 2017, 158.

¹¹ PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 137.

és a férfiak azok, akiknek kiemelkedő a szerepük.¹² Viszont részt vehettek a nekik kijelölt helyen az istentiszteleteken. Külön udvar volt a számukra fenntartva.¹³ Az elképzelés az volt, hogy a nőnek a háztartásban van az egyedüli helye és feladata.¹⁴ A zsidó társadalomban a nők szerepe a háztartásra korlátozódik, viszont itt ők voltak az irányító szerepében. Itt megbecsülést és elismerést élvezhettek. Bizonyos jogokkal is rendelkeztek a férjzett asszonyok. Ebből kifolyólag szabadon rendelkeztek bizonyos ingóságokkal, amelyek a birtokukban voltak és ezt a férjüknek kötelessége volt tiszteletben tartani. A legelismertebb, megbecsülést övező szerep viszont az anyaság volt a nők számára. Az a nő, akinek nem lett valamilyen oknál fogva gyereke megvetés tárgyává vált. Ezért is volt az isteni kegyelem különleges megnyilvánulása az, amikor Erzsébet szíve alatt, - akit meddőnek tartottak - megmozdult a magzat. Minden zsidó házasságkötést szerződés, a ketubah szabályzott. A vőlegény kötelezettséget vállalt, hogy feleségéről gondoskodik, illetve egy meghatározott összeget rendelkezésre bocsát, egy esetleges válás esetében; ez a férj halála után a feleséget megillette. Az özvegyek helyzete ezzel együtt nehéz volt. Így a Törvény megoldást kínált ilyen esetben, a levirátusi/ sógorházassággal. Ha gyermektelenül halt meg egy férfi, akkor annak fivére köteles volt elvenni az özvegyet, így ezzel segíteni annak életét.¹⁵ Más néven sógorházasság a nagycsaládi életformát feltételezte, amelyben az özvegy újbóli férjhezmenetele által bekerült idegen férfi veszélyeztette volna a családi birtok egységét. Ugyanakkor ez a rendezetlen viszonyok kialakulását is megakadályozta, mert minden nagycsaládon belüli asszony valamely férfihoz tartozott. Ez viszont azt a konfliktust rejtette magában, hogy a feleségek között kialakulhatott egyfajta rivalizálás, hogy ki a jobb, kinek a gyereke kedvesebb a férje számára. Mindezek ellenére a feleségnek/anyának az izraeli családban egy megbecsült státusza volt.¹⁶

Phyllis Bird J. Welhausen nyomán kiemeli azt a tény, hogy az izraelita vallás egy férfiközpontú vallásnak tekinthető, ami azzal jár, hogy a nőknek kevés vagy egyszerűen semmilyen szerepet nem tulajdonítottak bizonyos dolgokban. Az egész kultusz a harcias és az arisztokratikus természetet hangsúlyozta. A kultusz férfiasságát azzal a feltételezéssel támasztotta alá, hogy a katonai, politikai és vallási gyűléseket egybeesőnek gondolta, ahol egyedül a férfiak rendelkeztek jogokkal. Így aztán a nők, akik jogfosztottak voltak a politikai

¹² ZAMFIR Korinna: *Men and women in the household of God*, Vandenhoeck & Ruprecht, h.n. 2013, 289.

¹³ PORTER: *Jézus Krisztis A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 45.

¹⁴ BAILEY, E. Kenneth: *Women in the New Testament*, in: *Theology Matters*, 1 (2000), 8.

¹⁵ PORTER: *Jézus Krisztis A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 44–45; BARTHA: [Keresztény bibliai lexikon](#).

¹⁶ BARTHA: [Keresztény bibliai lexikon](#).

téren, jogfosztottá váltak vallási téren is.¹⁷ Ez összefügghetett azzal, hogy a nők már csak az alkatukból, kevésbé voltak alkalmasak a harcra (bár ennek ellenpéldáit is megtaláljuk a Héber Bibliában).

A következőkben három olyan fejezet következik, amely a nőekkel szembeni bánásmódot sokban befolyásolta és nyomta rá a bélyegét. Napjainkban is érezhetőek ezek a hatások kisebb-nagyobb dózisban.

1.1. Nőkről való gondolkodás a filozófusok írásaiban

Ebben a kis alfejezetben kettő olyan nagy, múltú filozófus gondolatmenetét szeretnénk bemutatni, akik nagy hatással voltak a nőkhöz való viszony kialakulásának milyenségében. A következőkben Arisztotelész és Platón elképzelési lesznek olvashatóak a nőkről alkotott képről, arról, hogy ők hogyan is képzelték el akkor a nőket, a női magzat megszületését, magát az egész nő és férfi közti kapcsolatot.

Több elképzelés is napvilágra került a nők szerepével kapcsolatosan a kultuszban. Vannak akik, úgy gondolják, hogy a nőket egyszerűen elzárták a vallásos szerepvállalástól, ami a nők fogyatékoságához köthető.¹⁸ Tegyük egy kis kitekintést és evezünk a filozófia vizeire a nőekkel kapcsolatosan.

Mit is érthettek a nők fogyatékosága alatt abban az időben? Ezt legjobban Arisztotelész elképzelésén keresztül érthetjük meg. Érdeemes a fogyatékoság témában nem csak Arisztotelész elképzeléseit megvizsgálni a nőekkel kapcsolatosan, hanem Platón filozófiájába is egy kis bepillantást tenni. Ezzel együtt a kettejük egymással szemben álló nézeteit is szemügyre véve jobban megérthetjük akár a kor ellenszenvét a nőekkel kapcsolatosan.

Platón a nők szerepével kapcsolatosan azt állítja, hogy olyan társadalmi szerepeket kellene, hogy kapniuk, amelyek megegyeznek vagy hasonlóak azokhoz, amelyeket a férfiak is betöltenek. Platón szemlélete azon az elképzelésen alapszik, hogy a nők és a férfiak ugyan olyan fontos alkotó elemei az államnak hiába, hogy az egyik mondjuk fizikailag gyengébb a

¹⁷ BIRD, Phyllis: *The Place of Eomen int he Israelite Cultus*, in. Bach, Alice (szerk.): *Women in the Hebrew Bible*, Routledge, New York and London, 3.

¹⁸ BIRD: *The Place of Eomen int he Israelite Cultus*, 3.

másiknál. Kijelenthető, hogy Platón a nemi egyenlőség híve. Arisztotelész elképzelésében nem találkozhatunk ezzel az egyenlőséggel a két nemmel kapcsolatban. Az ő számára, a nő alárendeltje a férfinak.¹⁹

A két nemet Arisztotelész biológiailag is megvizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a nő nem jobb, mint a férfi, hanem inkább egy megcsonkított hímről beszélhetünk az ő esetében. Egy szaporodási kudarcnak írja le a nőt. Arisztotelész ezen nézetei miatt, Platón elgondolásait jobban kedvelte a hallgatóság. Úgy tűnhet, hogy Arisztotelész és Platón nézetei különböznek, de közben nincs erről szó. Mindketten ugyanazt az elvet használják elképzeléseik igazolásában, amelyekről kiderült, hogy a politikával összeegyeztethetetlenek. Úgy gondolták mind a ketten, hogy a társadalomban betöltött szerepek összhangban kellene, hogy legyenek a természettel. Arisztotelész és Platón társadalmi előírásai eltérőek, de gyökerük ugyanaz, hisz mindketten a nőkről alkotott képet a női természet gyökereiből származtatják. A természetben nincs nemi megkülönböztetés, míg a társadalomban igen Arisztotelész esetében, addig Platónnál a társadalomban sincs. Mindketten különbözően értekeznek az emberi természetről.²⁰

Platón úgy gondolkodik a társadalomban betöltött szerepekkel kapcsolatosan, hogy azokat nem nemi identitás szerint, hanem az ember képességei szerint kellene kiosztani. Ezt tekinti ő az államban az igazságosság forrásának. Platón elképzelése a nemek igazságos szerep elosztásáról a társadalomban szép és jó, de a valóságban nem működött abban az időben. Athénban ez a fajta nemek közti egyenlőség szóba sem jöhetett volna, hisz ott a férfiak voltak a központba. Platón tisztában is volt elképzelésének újszerűségével és azzal, hogy ez nem igazán talált elfogadó és helyeslő fülekre a társadalom vezető rétegeiben.²¹

Platón két különbséget hoz fel a férfi és nő között. Az első, hogy a férfi természetéből és fizikumából adódóan erősebb a nőnél. A másik, hogy a nő képes életet adni egy gyermeknek. Közös bennük, hogy mind a ketten nemző képesek. Ezeket az érveket figyelembe véve gondolta, hogy megfelelő politikai státuszt lehetne adni így az embernek.²²

Platónnal szemben Arisztotelész a nőket csak arra tartja alkalmasnak, hogy a férfiak uralma alatt álljanak. Szerinte a döntéshozó részük a nőknek az a lelkük. Túlságosan

¹⁹SMITH, Nicholas D.: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, Journal of the History of Philosophy, 21 (1983), 476–478, 467.

²⁰ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 468.

²¹ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 469.

²² SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 470.

érzelmesek a nők, ezért szükségük van a férfiak szilárdabb és határozottabb fellépéseire, uralmára. A nők tulajdonképpen nem csak testi erőben, hanem a megfontoltság képességében is hiányosak.²³

Az, hogy valaki nő, Arisztotelész szerint létfontosságú, mert ő az, aki kitudja hordani a magzatot, táplálni tudja azt. Mindezek a szerepek a nők természetéből adódóan csak nekik vannak fenntartva. Így a gyereknevelésen és a háztartáson kívüli funkciók csak speciálisak és leginkább a férfiak számára vannak fenntartva, akiknek viszont a nemzésben betöltött szerepük csak rövid ideig tart. A nők szerepét figyelembe véve szükség van az érzékeny részükre főleg a gyereknevelés terén. Ebből kifolyólag Arisztotelész azt mondja, hogy egy nőnek a háztartáson kívül adni valamilyen szerepet az természetellenesnek mondható lenne. W. W. Fortenbaugh és mások is úgy gondolják, hogy amiért Arisztotelész ezt a nézetet képviseli az az, hogy a nőket bizonyos értelemben hiányosnak tekinti.²⁴

De mi is ez a hiányosság, fogyatékos, megcsontított hím²⁵ elképzelése Arisztotelésznek a nőkkel kapcsolatban? Arisztotelész *Az állatok nemzedéke* című művében azt írja, hogy a hő hiánya úgy hat az ondóra, hogy az egy nőtényt vagy valamilyen rendellenességgel rendelkező utódot hoz létre. Arisztotelész biológiai hiányosság elképzelése összeköthető a pszichológiai hiányossággal. A nőtényekben felfedezett pszichológiai hiányosságot a lélek lélektani hiányosságával magyarázza. Kevésbé bátrabb, temperamentumosabb, sokkal érzékenyebb, ami nem mindig jó, ezekből jön a pszichológiai hiányossága a férfival szemben.²⁶ Az ember a lélek és a test kombinációja. A nőknek a más természetből kifolyólag más feladatokat kell ellátniuk. Arisztotelész nem a lelki különbségeket hangsúlyozza, hanem inkább a fizikait nő és férfi között, hisz vannak dolgok amelyeket a férfiak testi adottságokból kifolyólag jobban eltudnak végezni mint a nők, mert nagyobb az erejük.²⁷

Elképzelése szerint a gyermek formája az apa spermájából adódik, az anyag meg amiből majd formálódik az anya katameniájából származik. Mikor egy nő nemű magzat fogan akkor a forma tökéletlenül ragadja meg az anyagot és így nem sikerül a nemi átalakulás és a

²³ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 470–476.

²⁴ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 475–476.

²⁵ MAYHEW, Robert: *The female in Aristotle's biology*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2004, 54.

²⁶ MAYHEW: *The female in Aristotle's biology*, 115.

²⁷ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről* 476–477.

női anyag emberi formát kap.²⁸ Azt próbálta megmagyarázni, hogy mi módon lesz a női és férfi magzat. Kereste a választ, hogy miben keresendő az, hogy nem csak a nemi szervekben különböznek, hanem a méretben, alakban, hangban, kopaszodásra való hajlamban is stb.²⁹ A nőtények passzívak a nemzés szempontjából, mert a hím magja az, ami végzi a formálást. A nő még hozzájárul az utódok számához, méretéhez, neméhez, megjelenéséhez.³⁰

A nőtény olyan, mint egy megcsönkített hím kijelentése Arisztotelésznek sokat elárul a nőkkel szembeni ellenszenvéről.³¹ Maryanne Cline Horowitz azt mondja a kijelentéssel kapcsolatosan, hogy ez egy "pusztító jelszó" a nőkre nézve.³² Eva Keuls pedig Arisztotelész nőgyűlöletének bizonyítékát látja a kijelentésben.³³ Amikor megcsönkített férfinak nevezi a nőt, nem szó szerint érti a megcsönkítást. Arra utal, hogy egyedül a nő nem lenne képes a nemzésre. Szüksége van a férfira, aki a nemzés magját adja. A nemzés folyamatában az okság elvét alkalmazza. A hím magját tartja az aktív nemző erőnek, mely hozzájárul az embrió létehez, neméhez és természetéhez. A nőtény nem termel magvat, viszont ő benne van az passzív nemzőerő, vagyis méhben kibocsájtott vér. A hím magja megalvad és ezáltal nemzőképes lesz a vér. Viszont a nő vére nincs kellőképpen megszilárdulva, és az a tápanyag lesz, amivel majd a mag összekeveredik, amelyből majd létrejön a magzat. A nőt tehát ebből kifolyólag egy képesség hiány által lehet meghatározni, hisz nem képes a vért végső formájában maggá szilárdítani. A nő nem maggal járul hozzá a nemzéshez, hanem magát az anyagot szolgáltatja annak, amire majd a hím magja hatni tud.³⁴ Innen vezethető le a megcsönkített hím elgondolása Arisztotelésznek.

Arisztotelész elmélete megalkotásakor elvetett több olyan nézetet is mely szintén foglalkozik a nő és férfi nem különbözőségének kialakulásával. Anaxagoras például azt állítja, hogy a nemi különbségek előre meghatározottak a sejtmagban, mivel a mag csak a hímeiktől származik, míg a nőtények csak a magzat fejlődéséhez adnak teret, tehát a hímek a jobb heréből, a nőtények pedig a baloldalról származnak. Empedoklész viszont úgy vélte, hogy a nemi differenciálódás az anyaméhben, annak hőmérsékletétől függően megy végbe: meleg

²⁸ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről* 475–476.

²⁹ MAYHEW: *The female in Aristotle's biology*, 55.

³⁰ MAYHEW: *The female in Aristotle's biology*, 114–115

³¹ MAYHEW: *The female in Aristotle's biology*, 54.

³² HOROWITZ, Maryanne Cline: *Aristotle and Women*, in: *Journal of the History of Biology*, 9 (1976), 183–213, 203.

³³ KEULS, Eva: *The Reign of the Phallus: Sexual Politics in Ancient Athens*, University of California Press, Berkeley, 1993, 145.

³⁴ ZAMFIR Korinna: [A veszélyesen gyenge nő](#), in: *Korunk*, 3 (2007).

körülmények között hímek, hidegben nőtények születtek. Abderai Démokritosz is úgy vélte, hogy a nemi differenciálódás méhen belüli folyamat, de nem függ a hőtől, hanem inkább attól, hogy, melyik szülő magja bizonyult erősebbnek. Arisztotelész elismeri, hogy van szerepe a hőknek a nemzésben. Ő úgy gondolta, hogy a magzat nemét a mag képessége vagy gyengesége határozza meg. Abban az esetben, ha a hím nem képes leolvasztani a tápanyagokat, mert nincs hozzá elegendő hő, akkor az ellenkező nemű magzat fejlődik ki.³⁵

A nő olyan, mint egy megcsónkított férfi, ezzel az eunuchokra is utalást tesz, mert ott is ha megtörténik a kasztrálás, bizonyos biológiai folyamatok leállnak, mint például ha igen korán történik akkor a férfi hangja magas marad, nem kezd a testén erős szőrzet megjelenni, nem fog tudni gyereket nemzeni. Ezek a dolgok a nőknél természetükből kifolyólag megjelennek.³⁶

Összegezzük kicsit Platón és Arisztotelész elképzeléseit. Ami Platónnál egy természetellenes uralom, hogy a férfiak a nők felett uralkodnak addig ez természetesnek mondható Arisztotelész elképzelései alapján. Arisztotelész és Platón is egyetért abban, hogy a nők és férfiak esetében is a szerepeket a természetnek megfelelően kell kiosztani. Platón nem lát meghatározó különbséget férfi és nő között, addig Arisztotelész igen, nála különbség jelenik meg a két nem pszichológiája között. Platónt lehetne nevezni feministának, míg Arisztotelészt hím sovínisztának.³⁷

Arisztotelész arra a következtetésre jut, hogy a két nem természetét és mentális képességeit nézve különbségeket lehet felfedezni és ezek az eltérések az ember és az emlősök esetében a legszembetűnőbbek. Általában a nőtények kevésbé merészebbek, inkább gondoskodó, impulzívabb, míg a hím bátrabb, vadabb, egyszerűbb és kevésbé ravasznak mondható. Az emberek esetében is hasonló következtetéseket vont le. A nő gyengédebb, könnyörületesebb, féltékenyebb, támadóbb, kevés az önbecsülése a férfival szemben, jobb az emlékezőképessége is, hamarabb és könnyebben fakad könnyekre, mint a férfi. A férfi segítőkészebb és bátrabb, mint a nő.³⁸

³⁵ ZAMFIR: [A veszélyesen gyenge nő.](#)

³⁶ MAYHEW: *The female in Aristotle's biology*, 54–65.

³⁷ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 477–478.

³⁸ ZAMFIR: [A veszélyesen gyenge nő.](#)

1.2. Nőkről való gondolkodás Pál levelein keresztül

A következő fejezetben Pál írásit vizsgáljuk meg kicsit közelebbről, azok közül is leginkább amelyeket tüzetesebben megfogunk vizsgálni az 1Kor 14,34-36 és a 1Tim 2,11-14. Azért is ezeket, mert ezek azok a szövegek, amelyek leginkább problémásak a nőkkel kapcsolatosan olyanértelmében, hogy Pál hol engedékeny velük, hol pedig pont az ellenkezője. Ugyanakkor Pál leveleiben megjelenő női szereplők tárgyalására is kicsit kitérünk, annak érdekében, hogy jobban látható legyen, hogy az egyház még nagyon kezdeti szakaszában a nőknek elismert helye volt és tisztelet övezte őket. Ebből is az látszik, hogy Jézus munkája a nőkkel kapcsolatosan nem volt hiába való, hisz olyan pozíciót tölthettek be amit igazán megérdemeltek.

Az, hogy a női szerepekről nem esik szó a kultuszban, még nem azt jelenti, hogy nekik nem is volt semmilyen szerepük. Valamilyen oknál fogva a férfiak voltak azok, akiknek a szerepük több figyelmet kapott, így a női szerepvállalások elhalványodtak, nem kaptak akkora figyelmet, mint ahogyan azt kellett volna. Izrael vallása nem csak férfiakra redukálódott, hanem nőkre is. Hisz a meghívás mind a két nemre vonatkozott, így elképzelhetetlen, hogy a nők teljesen ki lettek volna ebből rekesztve. Mikor Izrael vallásáról beszélünk akkor egyértelműen egy nép vallásáról van szó, amelybe bele tartozik a férfi és a nő is. Ebből következően egyértelmű, hogy vannak a férfi szerepek mellett nőiek is csak nem a figyelem középpontjában.³⁹

A nőkkel szembeni elutasítást nemcsak az izraeliták körében lehet felismerni, hanem más népeknél is. Volt, ahol naponta azért adtak hálát a férfiak, amiért az Isten nem teremtett számukra egy nőt. A rómaiaknál is a második században erős nőkkel szembeni eszmék éltek. Erre szükség volt a nőkkel szembeni változás megjelenéséhez.⁴⁰ A hellenisztikus és a római kor változást hoz a nők szerepvállalásával kapcsolatosan, hiszen fontos szerepköröket tölthettek be nemcsak vallási, hanem a társadalmi szférában is egyaránt. Papnőként tevékenykedhettek, tiszteletreméltó személyek voltak, még bírák is esetenként.⁴¹

³⁹ BIRD: *The Place of Eomen in the Israelite Cultus*, 4.

⁴⁰ BAILEY: *Women in the New Testament*, 8.

⁴¹ ZAMFIR: *Men and women in the household of God*, 289.

Az Újszövetség írásainak keletkezését befolyásolta az első századi közel-keleti kulturális környezet.⁴² Az Újszövetségben sok női szereplővel találkozhatunk még, ha azok sokszor nincsenek is név szerint említve. Gondoljunk csak a Lukács evangéliumára, ahol 20 női szereplővel találkozunk, de ott sem mindegyik nevével. Jézus beszédeit megfigyelve észrevehető, hogy mikor ő tanítványokról beszél, akkor abba belefoglalódnak a nők és nemcsak egyedül a férfiak. Nincs arra utalás, hogy Jézus tanítványai körében csakis kizárólag férfiak lettek volna, hanem pont az ellenkezője látható, hogy igenis nők is voltak körülötte. Elég csak elolvasni a Márta és Mária történetét (Lk 10, 38-42).

Nemcsak a társadalom ad információkat a nőkről kialakult képhez, hanem maga a Szentírás is egy nagyon jó forrás ebben a témában. A Szentírásban megjelenő női alakok sokakban hozza járulhattak a gyülekezetekben a nőkről kialakult kép egészéhez a kulturális megítélésel együtt. Már csak, ha a teremtéstörténetekre gondolunk, már ott találkozhatunk a férfi és női viszonyok fölé és alárendeltségével. Az alárendeltség egyik klasszikus példájának az 1Kor 11,3-mat tartják, melyben a következők olvashatóak: „Szeretném azonban, ha megértenétek, hogy a férfi feje Krisztus, az asszony feje a férfi, Krisztus feje pedig az Isten.” A kor nézeteit osztja a nemek viszonyával kapcsolatosan. A férfi feje Krisztus, a nő feje a férfi. Többen is azt mondják, hogy az idézett szövegben a görög *kephalē* nem a felsőbbrendűséget jelenti, hanem forrást, „kútfő” és így utalás a második teremtéstörténetre, hiszen ott a férfiből lett a nő. Ugyanakkor utalás történik Krisztusnak az újjáteremtésben betöltött szerepére. Jézus Krisztus az emberiség életének pontosabban újjáteremtésének a forrása, és ha a teremtéstörténetet nézzük, akkor abban az esetben a nő a létezésének nem más a forrása, mint a férfi.⁴³

Pál leveleiből is azt olvashatjuk, hogy a nőknek részt szabadott venni az istentiszteleteken, viszont voltak szabályok, amelyeket be kellett hogy tartaniuk. Ilyen volt például a viselet. Különbség van férfi és női viselet között. Az 1Kor 11,2-15-ben Pál a nők és férfiak a liturgián való részvételének viseletét szeretné szabályozni. A férfiaknak nem kell befödniük a fejüket, ha imádkoznak vagy prófétálnak, viszont a nőknek igen. A görög szövegekben nem olvashatunk a fátyolról a nők esetében, hanem a 6. és 7. versek párhuzamos fogalmazásából az következik, hogy a hosszú hajviseltről lehet szó. Pál a zsidó mentalitásból merít, - ebből is látszik hibrid identitása – hiszen náluk a férfiak esetében a hosszú haj szégyennek számított, mert a homoszexualitás jele volt. A nők esetében a hosszú haj a nemi szerep külső jele volt,

⁴² BAILEY: *Women in the New Testament*, 8.

⁴³ BIERINGER, Reimund: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében 1-2 in. Keresztény szó 6-7* (2012).

így aztán szégyennek számított a hosszú vagy rendezetlen hajviselet. A kibontott haj ugyanakkor az eksztatikus pogány kultuszok egyik megnyilvánulása. A zsidó szemlélet szerint pedig a tisztátalanság jele. Nem a nemi identitás külső jegyeinek a vállalásáról, valamint a közösségi istentiszteletek rendjének a tiszteletben tartásáról van szó. A teremtés rendjéből vezeti le, érvel. A férfinek és nőnek az Istennek való viszonyáról beszél.⁴⁴

Pál leveleiben találkozhatunk ellentmondásos dolgokkal, a nőkkel kapcsolatosan. Kettő, neki tulajdonított levélben is komolyan felszól a nők ellen különböző dolgokkal kapcsolatosan. Az 1Kor 14,34-36-ban a következőket olvashatjuk: „az asszonyok hallgassanak az összejöveteleken. Nincs megengedve, hogy beszéljenek, nekik engedelmeskedniük kell, ahogy a törvény is mondja. Ha tudni akarnak valamit, kérdezzék meg otthon a férjüktől, ahogy a törvény is mondja.” Ezzel az állítással az a gond, hogy az 1Kor 11,5-ben az olvasható ki, hogy természetes dolog az, hogy ha egy nő prófétál. Egy ellentmondásba ütközünk egy levélen belül, hisz az 1Kor 14,34-35-ben a nőnek hallgatni kell a liturgikus összejöveteleken, nincs feladatuk az istentiszteleteken. Egy éles tiltást fogalmaz meg a nők istentiszteleteken való szereplésükkel kapcsolatban. Ne szóljanak, de legyenek engedelmesek, ha valamit tanulni akarnak, akkor otthon kérdezzenek rá a dolgokra, mert a közösségben nem illik az asszonynak beszélni. A két szöveg mondanivalója szembe megy egymással. Több egegeta is úgy gondolja, hogy az 1Kor 33b-35 nem tulajdonítható Pálnak, nem tartalmazta az 1Kor 14 ezeket a verseket. Ezek a másolás következtében, mint széljegyzetek kerültek a szövegbe és idővel egy következő másoló meg beírta ezeket a széljegyzeteke a szövegbe.⁴⁵ Ha a nők imádkoznak és prófétálnak a közösségben, amit Pál természetesnek tekint a 11,5-ben, akkor szabad volt beszélniük a gyülekezetben.⁴⁶ Itt felmerül a kérdés, hogy akkor mi is volt tulajdonképpen a nők helyzete? Azt tudnánk levonni ebből következtetésként, hogy Jézus tényleg máshogyan bánt a nőkkel, mint akkor szokás volt, hisz betoldásnak tartják a tiltást a nőkkel kapcsolatosan, ami arra utal, hogy a korban elfogadhatatlan volt, még ha Jézus ezt is hangsúlyozta, hogy a nőknek több figyelem jár. A levél több olvasóhoz való eljutásában is talán ez a betoldás volt, ami segített, ha azt vesszük,

⁴⁴ BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében* 1-2; ZAMFIR: [A veszélyesen gyenge nő](#); ZAMFIR: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténet*, 20.

⁴⁵ BARTON, John – MUDDIMAN, John (szerk.): *The Oxford Bible Commentary*, University Press, Oxford, 2001, 1130; ZAMFIR Korinna: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténete*, in. Bodó Márta (szerk.): *Nőnek (is) teremtette... Nők a társadalomban és az egyházban*, Romániai Magyar Pax Romana– Státus Könyvkiadó, Kolozsvár, 2006, 11–42, 21; MURPHY-O’CONNOR, Jerome O.P.: *Első levél a Korintusiaknak*, (ford. Dr. Zamfir Korinna) in. Raymond E. Brown – Joseph A. Fitzmyer – Roland E. Murphy (szerk.): *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*, Jeromos Bibliakommentár II., Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003, 339–364, 359.

⁴⁶ BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében*.

hogy a nőkkel szemben így kellett eljárni, ezt írta elő a törvény. Mint tudjuk, sok zsidóból lett keresztény volt az első keresztények között, így ez, hogy ezt olvasták a szövegben talán ahhoz járult hozzá, hogy Jézus tanítását kövessék és hirdessék, mert az nem minden esetben tér el az ő elgondolásaiktól. Ez a szöveg azt is bizonyítja, hogy a nők ott lehettek a gyülekezetben, nem csak férfiak vehettek részt.⁴⁷ Azzal, hogy azt mondja a nők otthon kérdezzék meg férjeiket olyan mintha az a feltételezés élne benne, hogy minden nőnek van és lesz majd férje, annak ellenére, hogy elfogadja és tiszteli azokat akik a szüzességet, cölibátust választják a családos étellel szemben.⁴⁸ Van egy másik elképzelés miszerint a két szöveget Pál tudatosan teszi egymás után. A 14,34-35-ben Pál a korintusi férfi-elit jelszavait idézheti, melyet aztán a 14,36-ban megcáfol.⁴⁹

Korintus akkoriban egy igen színes város volt lakosság szempontjából, mert sokan jöttek idegen földről oda dolgozni és ebből kifolyólag különböző nyelveken is beszéltek. Így az, hogy ha valamit nem értettek a nők és azt otthon kellett megkérdezzék férjeiktől az arra is utalhatott, hogy nem tudtak olyan jól görögül, mint férjeik. Így ha nem értették miről volt szó, akkor egymás között is beszédbe elegyedhettek, amit Pál szóvá is tett, hogy ne beszéljenek a gyülekezeteken. De ez nem csak az első században volt gond, hanem még a negyedikben is, egy ránk maradt prédikációból tudjuk. Aranyszájú Szent János negyedik századból feljegyzett prédikációjában megrója az asszonyokat, akik a székesegyházban sokat beszélnek, többet mint a piacon, és olyan mintha csak szórakozásból látogatnák a templomot, mert csak beszélgetnek, nem figyelnek arra, amire kell.⁵⁰ Ezt tudva gondoljunk csak bele, hogy ha a negyedik században gond volt az, hogy a nők nem tudtak csendben maradni, akkor ez az első században miért is nem lehetett volna egy létező probléma.

Az első korintusi levél Pálnak azon törekvését mutatja be, amely által kísérletet tesz arra, hogy összebékítse korintusban megjelenő kettős odafordulást a nőkkel szemben. Az 1Kor 14,34-36 szöveg is ennek a megbékélési akciónak az eszköze és ennek a tudatában kell értelmezni az egész levélre nézve.⁵¹

Az 1Kor szövege mellett még találkozhatunk egy nőikkel kapcsolatos megrovással. Az 1Tim 2,11-14-ben a következőket olvashatjuk: „Az asszony csöndben engedelmes lélekkel

⁴⁷ BAILEY: *Women in the New Testament*, 6.

⁴⁸ BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 1130.

⁴⁹ BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 1130.

⁵⁰ BAILEY: *Women in the New Testament*, 6.

⁵¹ HARRINGTON, Daniel J., S.J.– GETTY, Maru Ann, R.S.M: [A Korintusiakhoz írt első és második levél](#), (ford. Kiss Marianne), Szegedi Kommentár Újszövetség.

hallgassa a tanítást. Nem engedem, hogy az asszony tanítson, sem azt, hogy a férfinn uralkodjék, hanem maradjon csöndben. A teremtésben is Ádám volt az első, Éva utána következett; Ádámot nem vezették félre, de az asszony hagyta, hogy félrevezessék, s bűnbe esett. Az által üdvözül, hogy vállalja az anyaságot, kitart a hitben, a szeretetben, a szegénységben és a tisztességben.” A nők elhallgatásának egy fő oka a Teremtés történetének elfogult magyarázatán alapszik, mivel hogy Éva Ádám után teremtődött így a nőnek a férfira kell hallgatnia, az időbeli elsőbbség felsőbbrendűséget jelent.⁵² Ebből azt olvashatjuk, ki, hogy a férfinek több joga van, mert, hogy ő lett előre teremtve. A Szentírásban nincs hierarchikus viszony a két nem között, ott kölcsönösség van. Itt az, hogy a nők nem taníthatnak arra utalhat, hogy akkoriban Efezusban a nők egy csoportja téves tanokat hirdetett. Ne felejtjük el, hogy Efezus volt az Artemisz kultusz központi helye és ennek megfelelően egy templom is volt állítva a tiszteletére, mely az ókor hét csodájának volt az egyike. Itt a papnők gyakorolták a hatalmat, tanítottak. Kasztrált férfiak is voltak köztük, akik ezeknek a papnőknek engedelmessé váltak. Ezekre a nőkre utalhatott Pál, amikor a tiltást a nőkkel kapcsolatosan megfogalmazta a levélben.⁵³ A levél írója nagyon tradicionális lehetett. Az itt megjelenő nőkkel szembeni korlátozások tulajdonképpen az akkori világ társadalmi elvárásait igyekeznek tükrözni. A levél írója arra törekszik, hogy alkalmazkodjon a helyi kultúrához, de közben a régi hagyományokat is igyekszik megtartani. Ezzel megfelel a megváltás egyik fontos üzenetéről, hogy nők és férfiak egyformák, nincs különbség köztük. Mind a két nem Isten képmása, Krisztus minden emberért halt meg és támadt fel a megváltás reményében, és Isten mindenkit legyen az nő vagy férfi meghív a kegyelemre.⁵⁴

Az 1Tim 2,14 versével kapcsolatosan több értelmezés született az egzegéták körében. A zsidó hagyományok szerint Éva bűne szexuális értelmű volt, hisz elcsábította őt a kígyó, így aztán a megváltás csak úgy történhet meg, ha gyermek születik. A kor szemüvegén keresztül nézzük a nők és gyermekáldás témáját, akkor felismerhetjük, hogy a görög-római világban a nő legfontosabb feladata a gyermekvállalás volt.⁵⁵ Így már érthetőbb a zsidók elgondolása ezzel kapcsolatosan.

⁵² NEYREY H, Jerome S.J.: [A Timóteushoz írt I. és II., a Tituszhoz írt levél, Jakab levele, Péter I. és II. levele, Júdás levele](#), (ford. Kiss Marianne), Szegedi Kommentár Újszövetség; BARTON – MUDDIMAN (szerk.): *The Oxford Bible Commentary*, 1124.

⁵³ BAILEY: *Women in the New Testament*, 7.

⁵⁴ NEYREY: [A Timóteushoz írt I. és II., a Tituszhoz írt levél, Jakab levele, Péter I. és II. levele, Júdás levele](#).

⁵⁵ BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 1124.

Az üdvözülés témával egy másik elgondolás, hogy az a gyermekáldás, ami miatt majd üdvözül a nő az maga Jézus születése. Viszont ezt mások úgy értelmezik, hogy az, hogy vállalja az anyaságot az általánosságba érthető minden nőre és nem kifejezetten egy nőre. A szó mely az üdvösségre utal a „sozo” jelentése jó, egészség, jólét. Mivel az eredeti szövegben többes számban jelenik meg az, hogy gyereket vállalnak a hitben, szeretetben arra a feltételezésre jutottak, hogy itt a házasságra tesz utalást a szöveg, hogy a gyermek egy áldás a házasság szentségben. Egy nő egyedül csak nehezen fog tudni boldogulni egy gyermekkel, de ha ott van vele a férfi, akkor az egész sokkal gördülékenyebben tud működni. Van egy társa, egy támasza, akivel hitben, szeretetben, jólétben feltudják nevelni a gyermeket.⁵⁶ Erre a részre úgy is tekintenek, mint amit nem is Pál maga írt volna, hanem egy későbbi páli iskolához tartozó szerző.⁵⁷

Mind a két szövegrésszel kapcsolatosan az az elképzelés, hogy egy eretnek nézetet tükröz. Az ókeresztény egyház problémája az volt, hogy azok a nők, akik az általános műveltség hiánya miatt különösen sebezhetőek és érzékenyek voltak, a házasságról és szexualitásról szóló eretnek tanítások áldozataivá válhattak. Mivel a görög kultúra hajlamos volt alábecsülni a testet és ahhoz ragaszkodtak, hogy a házasság bűnös, és az önfegyelem értékesebb. A nők maguk kezdték el ezt állandósítani, nemcsak elhitték, hanem más nőknek és gyermekeiknek is megtanították. Az 1Timóteus szerzője azt vallja, hogy a nők nem taníthatnak, csak hallgatniuk volt szabad, de mivel a nők távolról sem bűnösök, a gyermekáldás az ő üdvösségüket szolgálja.⁵⁸

A Szentírásban ugyanakkor találkozhatunk olyan nőkkel, akik igen is szerepet kaptak az egyházban. Pál több nőről is beszél a Rómaiakhoz írt levélben: Főbe, Priszka, Junia, Mária, Triféna, Trifósza és Perzisz. Pál ezeket a nőket jól ismerte. Az evangélium szolgálatában állnak, különböző kifejezéseket használ az evangélium szolgálatával kapcsolatosan az egyes személyekre nézve.⁵⁹ A következőkben ezeket a nőket szeretném kicsit bemutatni ezzel is azt bizonyítani, hogy a kor elvárásaihoz képest egyes nők fontos szerepet töltöttek be férfi társaik mellett a kultuszban.

Főbe a kenkrai egyház diakónusa, és sokaknak volt jótévője, patrónusa, aki anyagilag is támogatja még magának Pálnak is. A diakonos négyféle fordítása ismeretes: szolgáló, lelki/

⁵⁶ BAILEY: *Women in the New Testament*, 10.

⁵⁷ BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 1130.

⁵⁸ NEYREY: [A Timóteushoz írt I. és II., a Tituszhoz írt levél, Jakab levele, Péter I. és II. levele, Júdás levele.](#)

⁵⁹ BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében.*

egyházi szolgálatot teljesítő („minister”), diakonissza, dia-kónus. Pál nővérének nevezi (adalphé: olyan nő, aki ugyanabból a méhből származik), de ezt átvitt értelemben keresztény társként kell értenie. Egyedülálló az Újszövetségben, hogy valakit egy adott közösség diakonusaként jelölnek.⁶⁰

Priszka synergos jelzővel illeti Pál, munkatársa Krisztus Jézusban. Priszkát is jól ismerte, talán egy társasághoz tartozhattak ahol sátorkészítéssel foglalkoztak. Lukácsot olvasva az lehet az olvasó benyomása, hogy Priszka és Aquila, akit a férjének tekintenek biztosították az anyagi hátteret az evangélium hirdetéséhez. Mivel 4 újszövetségi könyvben is megjelenik a név férjével együtt azt lehet feltételezni, hogy kiemelkedő személyek lehettek, akik nagy tiszteletnek örvendtek a kora keresztények körében. A Bibliában a *synergoi* szó esetében 3 jelentéslehetőség van: segítségnyújtás, közreműködés, munkatársak/kollégák ugyanabban a szolgálatban. Liddelle-Scott féle görög angol szótár és a Bauer szótárak megegyeznek abban, hogy a szó jelentése segítő, munkatárs. Pál kollégájának tekinti Priszkát, és nem segítőnek vagy sátorkészítő társának.⁶¹

Junia az apostolos jelzőt kapja. A görög apostolos szó elsődleges jelentése hírvivő, követ, megbízott, másodlagosan egy hivatal, egy titlust jelent az Újszövetségben, vagyis apostol. Junia nem tartozott a szűk 12-közé, hanem inkább a tágabb csoporthoz, hiszen Pál húsvét utáni kontextusban beszél, és úgy utal a *hoi apostoloira*, mint egy ismert csoportra. Pál rámutat arra, hogy nemcsak a tizenkettő volt jelen a feltámadáskor, hanem az apostolok egy nagyobb csoportja. Ehhez a tágabb csoporthoz tartozhatott Junia is. Mivel még azt mondja Pál, hogy ők „előttem voltak Krisztusban” és elképzelhető, hogy azok közt voltak, akik a feltámadás utáni jelenések tanúi voltak. Még találkozhatunk Máriával, Trifénával, Trifószával és Perzisszel, akiket a kopiaó (en kyrió) jelzővel illet Pál, azok, akik keményen dolgoznak (az Úrban).⁶²

Fontos, hogy egy társadalom, népcsoport hozzáállását egy adott témához, dologhoz mindig az adott kor szemüvegén keresztül kell megvizsgálnunk. Csak így tudjuk megérteni azt, hogy abban az időben mit miért gondoltak, cselekedtek úgy ahogyan. Az, hogy a nőket nem részesítették elismerésben annak megvolt az oka. Összetett a dolog, hisz közrejátszott ebben az esetben az, amit az emberek számára a Szentírás tanított, az, amit a kor nagy filozófusai is állítottak.

⁶⁰ BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében.*

⁶¹ BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében.*

⁶² BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében.*

1.3. A teremtéselbeszélések hatása nőkről való gondolkodásra

Napjainkban a nőekkel szembeni előítéletek termő talaját részben a bibliai szövegek adják és azon belül is a Teremtés könyvének első három fejezete. A szó szerinti értelmezések miatt kialakult a társadalomban az az elképzelés, hogy a nő alárendeltje a férfinak. Egy hierarchikus viszony van a két nem között. Ezt az elképzelést Gáncs Tamás híres hellenista Josephus Flavius gondolatával támasztja alá: „A nő mindenképpen a férfi mögött áll.” Ez az elképzelés, hogy a férfi van a nő felett a zsidó férfiakban nagyon erősen meggyökerezett és a napi hálaadás szövegébe is megjelent az mellett hálát adva, hogy nem pogánynak vagy nem rabszolgának születet, hogy még nem is nőnek. Ennek a téves elképzelésnek a napi szinten történő megerősítése, csak még jobban megerősítette a zsidó férfiakba azt, hogy ők a nőknél többet érnek, felettük állnak és nem utolsó sorban azt a tényt, hogy ez a világ helyes rendje, a világ legtermészetesebb dolga.⁶³

Ezért fontos közelebbről megvizsgálni a szövegeket és nem szó szerint érteni mindazt, amit ír. Többet mond, mint amit előre mutat. A két teremtéstörténetről szóló szövegről mára már tudjuk, hogy egymástól függetlenül íródtak, ami sajátos szemléletet, teológiai mondanivalót takar. A két szövegben Ádám és Éva megalkotásáról olvashatunk, de fontos kiemelni, hogy ez nem egy tudományosnak mondható értekezés az ember létrejöttének mikéntjéről. Ez egy etiológiai jellegű, az az okfejtő magyarázat.⁶⁴

Az első, azaz papi vagy hatnapos teremtéselbeszélésben (Ter 1,1-2,4a) a világ teremtésén van a hangsúly és majd csak azon belül tesz említést az ember teremtéséről (Ter 1,26-27). Itt a férfi és nő egy időben való teremtése minden kétséget kizár a felől, hogy a férfinak uralkodnia kellene a nő fölött. A második, jahvista teremtéstörténetben (Ter 2,4b-24) a hangsúly az ember teremtésén van. Itt találkozhatunk az első emberpárral, Ádámmal és Évával. Isten megteremti előre a férfit majd a nőt, hogy megfelelő segítőtársa legyen mivel az állatvilágban nem talált magának társat. És ezzel bekövetkezik a félreértése a szövegnek, hogy a nő alá van rendelve a férfinak, de nem erről van szó. Nem erről beszél a szöveg. Egy érdekes szójátékba ütközünk, amit csak akkor értünk meg, ha az eredeti nyelven nézzük meg a szöveget. Az itt szereplő *'ádám* nem egy tulajdonnév, hanem egy szójáték rész, és a földből, agyagból (*'ádám^h*) való, törékeny, mulandó embert jelöli, akit Isten éltető lehelete (*nesâm^h*) tesz

⁶³ GÁNCSS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 27.

⁶⁴ ZAMFIR: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténete*, 12.

élőlényé. Csak akkor történik meg a nemek szerinti elkülönülés, amikor megtörténik a nő, az az Éva megteremtése. A nő megteremtése után olvasunk konkrétan külön férfiról ('iš) és nőről ('iđđáh).⁶⁵ Itt még kell tisztázni egy dolgot, mely szintén a nők ellen hoztak fel. Azt olvassuk, hogy miután megteremtette Isten az 'âdâm -at belé lehelte az élet leheletét. Na, már most itt az élet lehelete a szemita antropológiában az az általános értelmű életelv, amelyet minden egyes élőlény birtokol, és nem a szellemi lélekről van itt szó, amiről később görög hatásra gondoltak. Ez miatt a patrisztikus irodalomban elterjedté vált az az elképzelés, hogy a nő nem rendelkezik a lélekkel, mert az ő teremtésekor nem olvasunk arról, hogy Isten az ő órába is lehelte volna az élet leheletét,⁶⁶ de erről szó sincs.

A második teremtéselbeszélés fő üzenete pont az, hogy a férfi és a nő egylényegű. A nő az által lesz különálló, hogy az ember testéből kivételt, de ugyanakkor vele egy egységet alkotó személy is. A férfi a nőt látva a következőket mondja „ez már csont a csontomból, hús a húsbomból” (Ter 2,23). A csont és húsom kifejezés a test szerinti rokonságra utal. Egylényegűségük ebben mutatkozik meg, és semmilyen féle alá fölé rendelt viszonyról nincs szó.⁶⁷ Ez viszont sok elméletgyártáshoz adott jó alapot a nőnek a férfinak az oldalából való teremtés kapcsán, hogy akkor bizony a nő alárendeltje a férfinak, a férfi uralkodhat rajta, annak ellenére, hogy a szöveg pont ezeknek az elképzeléseknek az ellenkezőjét állítja, hogy márpedig a férfi és nő között nincsen semmilyen féle alá és fölé rendelt viszony, hanem a legteljesebb egyenlőség és összetartozás van.⁶⁸

Mikor arról olvasunk, hogy „a férfi elhagyja apját és anyját, feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy test lesz” (Ter 2,24) arról van szó, hogy a férfi és a nő egy testet, egy embert alkot, egy mély összetartozást jelent. Itt a test szót a héberben a *bâSâr* jelöli, melynek jelentése test, hús és a szemita antropológiában magát az egész embert jelöli.⁶⁹ Az 'âdâm befejezetlennek tekinthető egyedül, így szüksége van a nőre, hogy egy teljes egész lehessen, beteljesültnék lehessen mondani az embert.⁷⁰

A bűnbeesés epizódja is sokszor a nők elleni vádak egyik kulcsfontosságú szövege. Maga a bűnbeesés sorrendje az, ami hozzá járul ahhoz, hogy a nőket alsóbbrendűnek, bűnösebbnek

⁶⁵ ZAMFIR: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténete*, 11–12.

⁶⁶ ZAMFIR: *A veszélyesen gyenge nő*.

⁶⁷ ZAMFIR: *A veszélyesen gyenge nő*.

⁶⁸ ZAMFIR: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténete*, 13.

⁶⁹ ZAMFIR: *A veszélyesen gyenge nő*.

⁷⁰ ZAMFIR: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténete*, 12.

mondjuk a férfiaknál, hisz a nő volt az, aki előbb harapott bele a tiltott gyümölcsbe.⁷¹ Holott a szöveg szerint mind a ketten, tehát a férfi és a nő is egyaránt megszegik a jó és rossz tudásának fájáról való gyümölcsből való fogyasztást. Nincs szó arról, hogy Éva a bűnös ebben az egészben. A bűnbeesés egy hely, amikor is Ádám megszegi az Istennel kötött szövetséget.⁷²

⁷¹ GÁNCZ: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 27.

⁷² ZAMFIR: [*A veszélyesen gyenge nő.*](#)

2. Nők Jézus társaságában

A kereszténységgel szemben gyakran felhozott vádak egyike az, hogy lealacsonyítja a nőket, vagy legalábbis megtagadja tőlük annak lehetőségét, hogy kihasználják erősségeiket. A következő történetek ezt cáfolják meg, hol a nők szerepe fontossá válik, mert azzal példát állítanak mások elé, Jézus vagy az evangélium írója. Kettő olyan szentírási részt fogunk a következőkben közelebbről megnézni, amelyek a kor társadalmában felháborodást okozhattak a nők központba állítása miatt. Arra a kérdésre igyekszünk választ találni, hogy vajon ezekben a részekben szereplő nőknek mi lehetett a feladatuk Jézus működésében? Milyen üzenetet akarhatott az akkori kor hallgatósága fele továbbítani?

2.1. „Vele volt a tizenkettő, és néhány asszony” (Lk 8,1)

Az asszonyok Jézus kíséretében részt, a Lukács evangéliumának 8. fejezetében olvashatjuk. Röviden arról szól a történet, hogy Jézus falvakon és városokon keresztül vándorol, és közben tanít, hirdeti Isten országát. Nincs egyedül, mert vele vannak név szerint Mária Magdolna, Johanna, Zsuzsanna és más asszonyok, akik nincsenek név szerint megemlítve. Ezekről az asszonyokról tudni kell, hogy Jézus valamilyen változást hozott az életükbe azzal, hogy valamilyen bajtól, betegségtől megszabadította őket. Ugyanakkor ez a női kíséret az, aki Jézust támogatja anyagiakkal a tanítói útjain.

A szövegrészletben megjelenő bejárta ige imperfektumban olvasható, ami Jézus mozgásának folyamatosságát emeli ki. Ezzel azt mutatva meg, hogy nem egy helyben tanított, hirdette az Isten országát, mai szóval élve evangelizált, hanem mint egy vándortanító járta körbe a helyeket. Falvakon és városokon ment át és közbe hallgatóságot és tanítványokat gyűjtött maga köré. Jézus tettein és tanításán keresztül az embereknek lehetősége nyílt megismerni az isteni jószágot, kegyelmet és irgalmat. Ezek az isteni tulajdonságok váltak érezhetővé abban, ahogyan beszélt, tanított és lettek láthatóak, tapinthatóak abban, ahogyan gyógyított, megbocsájtotta másoknak vétkeiket. Ebben a részben az a tény, hogy asszonyok is jelen vannak Jézus útjain, gondosan ki van emelve. Azáltal, hogy egyes nőknek a neve is meg van említve arról árulkodik, hogy különleges tisztelet övezte őket az ősegyházban. Azáltal,

hogy támogatták Jézust anyagilag részt vettek a szolgálati tevékenységben, még ha nem is személyesen végezték azt, de lehetővé tették azt mások számára.⁷³

Ebben a rövid kis részben szereplő nők kapcsolatba kerültek Jézussal. Jézus társaiként, tanúiként vesznek részt az úton, de nem lehet azt megállapítani velük kapcsolatosan, hogy részt vennének aktívan az Isten országa jó hírének a hirdetésében és terjesztésében.⁷⁴ Jézussal találkozás hatalmas változást hozott az életükbe. Volt, akit fizikai betegségtől szabadított meg, démoni megszállástól olvashatjuk Mária Magdolna esetében. Jézus által visszacapott egészségük hálójaként támogatták őt az igehirdető útjain. Az, hogy nőekkel léptek kapcsolatba egy ilyen úton az ritka volt egy vándortanító esetében.

Ha korabeli társadalmi szabályokat nézzük, akkor a nők utazhattak férfiakkal, de nem tölthették egy helyen velük az éjszakát. Rokonoknál kellett megszállniuk. A szövegben ezzel kapcsolatosan nincs említés, hogy hogy történt az alvás. Azt olvashatjuk, hogy a nők támogatták az úton lévőket, ebből az következhet, hogy bizony egy helyen vettek ki szállást a férfiakkal együtt. Amit még érdekesnek tart Kenneth E. Bailey, hogy mindezeket egy férfi, Lukács írja le az utókor számára.⁷⁵

A "szolgálni" a Lukács-aktákban általában a "felszolgálás" jelentésével bír, bár ez a gyakorlat a vezetés metaforájaként szolgál. A szolgálat igei és főnévi alakja is más irányban bővül, és a "támogatás" vagy "rendelkezés" fogalmát is magában foglalja. Ebben az esetben a nőkről azt mondják, hogy "erőforrásaikból" szolgálnak/ellátnak. Általában ez ismét arra utal, hogy a Jézus körül élő nők egyedülállóak voltak, és nem azért, mert a házas nőknek nem voltak erőforrásaik, hanem azért, mert az egyedülálló nők könnyebben rendelkeztek volna erőforrásaikkal, ahogyan jónak látták. Jézus hitről és gazdagságról szóló üzenetének példaképei, akiknek élete megelőlegezi Lukácsnak az öskeresztény közösségről alkotott portréját, akik között "senki sem követelt magántulajdont semmilyen vagyomból, hanem minden tulajdonuk közös volt" (ApCsel 4,32). A jelenlegi szövegben tehát ezeket az asszonyokat (és nem a tizenkettőt) olyan személyeknek mutatja be, akik egyszerre hallják Isten szavát és az szerint cselekszenek.⁷⁶

Három női szereplőt említ név szerint az evangélista ebben a részben Mária Magdolna, Johanna és Zsuzsanna, a többi szereplőre, mint más asszonyokként hivatkozik, névtelenek

⁷³ SPINETOLI: *Lukács. A szegények evangéliuma*, 149.

⁷⁴ GREEN: *Gospel of Luke*, 85–90.

⁷⁵ BAILEY: *Women in the New Testament*, 2.

⁷⁶ GREEN: *Gospel of Luke*, 67–81.

maradnak. Ez érdekes ebben az evangéliumban, hisz nem az első esett ahol csak valaki asszonyként van definiálva és nem kap nevet. Abban az időben névtelennek lenni egy elbeszélésben annyit jelentette, mint semmilyen jelentséggel nem rendelkezni, akár úgy is fogalmazhatunk, hogy nem is lenni.⁷⁷

Ez a történet akár napjainkban is megtörténhet, hisz ha az emberhez vendég jön, akkor a házigazda nagyon sűrűg, forog a konyhában, hogy jól érezze magát a vendég, viszont ha nem segítenek neki az otthoniak, akkor bizony felháborodhat. Egy mindennapi dolgot mutat be, ez velünk is megtörténhet akár, jön egy vendég hozzánk és az otthoniak nem segítenek, csak a vendéget hallgatják, ami viszont fontos.

A következőkben szeretném kicsit bemutatni a szereplőket. Azokat a nőket, akik bár kevés helyen vannak, van, hogy csak ebben a részben megemlítve, de még is kulcsfontosságú szereplői Jézus életének. Az ő személyük egy jó példa arra, hogy az akkori kor mentalitásával szemben Jézus a nőket emberszámba vette. Kapcsolatot teremtett velük, tanította őket, még annak ellenére is, ha bármelyik közülük bűnös is volt. Jézus nem az ember bűneit nézte, hanem magát az embert.

2.1.1. Mária Magdolna/Magdalai Mária

Mind a négy evangéliumban⁷⁸ találkozhatunk Mária Magdolnával, de ennek ellenére is csak nagyon keveset tudunk róla. Lukács evangéliumában először a 8,24-ben találkozunk vele több más asszony társaságában, akik elkísérték Jézust útján és anyagiakkal is támogatták.⁷⁹ Érdemes megfigyelni a nők bemutatását is ebben a részben, ennek is van, lehet jelentősége. Előre Mária Magdolnát említi, ami annak is lehet az oka, hogy neki fontos szerepe van még Jézussal kapcsolatos történetekben, hisz ő lesz az hol egyedül, hol más asszonyok kíséretében (szövegektől függ), aki elviszi a tanítványoknak a jó hírt, hogy Jézus feltámadt.⁸⁰ Érdekes Gáncs Tamás elképzelése, miszerint azzal, hogy Mária Magdolnát és a többi asszonyt Lukács mint csendes kísérőket mutat be, nem pedig valamilyen fontosabb pozícióban említi, ezzel

⁷⁷ GÁNC S: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 64.

⁷⁸ Mt 27-28; Mk 15-16, Lk 8, 24; Jn 19-20.

⁷⁹ WOODS: *31 women of the Bible, Who They Were and What We Can Learn from Them Today*, 103.

⁸⁰ BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 937.

tulajdonképpen leértékelné a női vezető szerepeket és nem egyenrangú tanítványként értékelné a szerepüket.⁸¹

A magdalai jelzõt a szülõvárosa után kaphatta, amely Magdala volt, az észak-izraeli galileai kisváros lehetett.⁸² A Magdala a Migdol vagy Örtorony görög formája. Magdala városát, ahonnan származott, ma Mejdalként azonosítják, a Genezáreti-síkság déli részén, ahol a hegyek a Galileai-tóig nyúlnak.⁸³ A Mária név egy elég gyakori név volt akkoriban így, hogy a város nevét is használták mikor róla beszéltek ez egy megkülönböztetés volt a többi Mária nevű szereplõtõl. A Szentírás szerint belõle üzött ki Jézus hét ördögöt. Mi volt ez a "hét ördög"? Egyes kommentátorok szerint ezek egy idegbetegségre utalnak, amely hétszer ismétlõdött. Mások emberfeletti okból származó gonosz szellemekként írják le õket.⁸⁴ A hetes szám, hogy hét démon volt benne a démonizálás nagyságát fejezi ki,⁸⁵ valamint egyfajta teljes megszállottságra is akar utalni.⁸⁶ A középkor óta azonosítva is van azzal a bûnös, parázna asszonnyal, akinek Jézus megbocsájtotta bûneit. Arról, hogy a két nõ egy lett volna nincs konkrét bizonyíték, de sokan egynek tartják a kettõt.⁸⁷

A Mária Magdolna és a magdalai Mária nevet egy személy nevének tulajdonítják, bár ezzel van, aki nem ért egyet,⁸⁸ de ennek ellenére Magdalai Mária az egyike azon nõknek, akik ott voltak Jézus keresztre feszítésén, még ha a tömegben is. Ott van, amikor üresen találják harmadnap Jézus sírját, amikor is balzsamot visznek Jézus testére. Ő is ott van azon nõk között, akik elviszik a jó hírt a tanítványoknak (Lk 24,9-11)⁸⁹ János evangéliumában egyedül van az üres sírnál. Nincs kizárva, hogy ha Jézusnak az igehirdetõ útjain, az elsõ szemtanuk közt volt, a feltámadáskor, nem volt-e ott a Szentlélek kiáradásának idején is.⁹⁰ Bár, vannak

⁸¹ GÁNCSS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 64.

⁸² WOODS: *31 women of the Bible, Who They Were and What We Can Learn from Them Today*, 103.

⁸³ DEEN, Edith: *All of the women of the Bible*, Harper One, San Francisco, 1988, 119–122; CARROLL: *Luke*, 182.

⁸⁴ DEEN: *All of the women of the Bible*, 119–122.

⁸⁵ GREEN: *Gospel of Luke*, 67–81.

⁸⁶ GÁNCSS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 63.

⁸⁷ JOHNSON: *The Gospel of Luke*, 131; DEEN: *All of the women of the Bible*, 119–122.

⁸⁸ BENYIK György: *Jézus és a nõk*, in. *Keresztény szó*, 11 (2012).

⁸⁹ „A sírtól visszatérve mindent hírül adták a tizenegyznek és a többieknek. Mária Magdolna, Johanna és Jakab anyja, Mária, s néhány asszony hozta a hírt, aki még velük volt az apostoloknak.” DEEN: *All of the women of the Bible*, 119–122.

⁹⁰ KODELL, Jerome O.S.B.: *Evangélium Szent Lukács szerint*, (ford. Tóth Ildikó), Szegedi Kommentár Újszövetség.

kétségek a felől, hogy az előbbieken felsorolt események mind egy nőhöz kapcsolódnának, a Lk 8, 18-19-ben olvasottak ezt az elképzelést támasztják alá.⁹¹

Mária Magdolna és magdalai Mária egy személynek való azonosítása vagy esteleges elkülönítése egymástól nem könnyű. A szenvedéstörténet előtt csak magdalai Mária névvel találkozunk, Mária Magdolnával nem. A két nő azonosításával kapcsolatosan egy jó fogódzó a Lk 23,49, melyben arról olvashatunk, hogy Galileából követte Jézust. Jelen van a temetésnél is, majd az üres sírnál is, mind a két esetben műs asszonyok társaságában. Érdekes, hogy János és Márk evangéliumában már egyedül találkozhatunk Mária Magdolna személyével az üres sírnál, aki majd a feltámadás első tanúja is lesz. Lukács evangéliumában viszont más asszonyok társaságában.⁹²

Mária Magdolna fontos szerepet játszott Jézus életében működésében, ezt az is bizonyítja, hogy például a János evangéliumában tizennégy alkalommal említik név szerint Mária Magdolnát. Ezek közül nyolc helyen az ő neve áll a lista élén. Az egyikben az ő neve követi Jézus anyjának és a másikban Máriának a nevét. Őt esetben egyedül szerepel. Ezek Krisztusnak a János által elbeszélte megjelenésére vonatkoznak.⁹³

Érdekes és egyben szokatlan, hogy Jézus maga köré apostolokat választott, és Pétert, azaz egy férfit bízott meg az egyházi vezetésével és a jó hírt mégis feltámadásáról nők viszik elsőként a kételkedő tanítványoknak. Ennek az lehet akár az üzenete, hogy bár a fontosabbnak tűnő feladatokat férfiakra bízta Jézus, a nőknek is volt egy talán még fontosabb feladatuk ezzel üzenve az utókor számára azt, hogy a nőknek is fontos szerepet szánt Jézus az egyházban. Nem a csendes, hallgatóság a fő szerepük, hanem a jó hír továbbadásában, - az által, hogy ők voltak az elsők, akik ezt megtudták - kiemelkedő szerepük kellene, hogy legyen.

Érdekes módon e megtisztelő feladat után Mária Magdolnával nem találkozunk az Újszövetség lapjain. Fülöp a 2-3. századból származó gnosztikus evangéliumában⁹⁴ találkozhatunk ismét. Ez az irat olyan kérdésekre adott válaszokat tartalmaz, amelyeket Jézus

⁹¹ BENYIK: *Jézus és a nők*.

⁹² BENYIK: *Jézus és a nők*.

⁹³ DEEN: *All of the women of the Bible*, 119–122.

⁹⁴ Fülöp evangéliumát a Nag Hammadi Könyvtárban fedezték fel 1945-ben. Magyar fordítását Pesthy Mónika készítette, in: *Csodás evangéliumok*, Adamik Tamás (szerk.), Telosz, 1996.

fele tettek fel a tanítványok. Érdekes, hogy a szövegben 64 kérdés van, amelyből 39 kérdést a nők tesznek fel és itt jön a képbe Mária Magdolna, mert tőle is jön kérdés Jézus fele.⁹⁵

Ha egy kis kitekintést teszünk, akkor legendákban is találkozhatunk Mária Magdolna személyével, mint például a *Legenda Aurea*-ban. Itt is említés történik, hogy a városról kaphatta a nevét ahonnan származott. Érdekes, hogy itt egy személyként állítja be azzal a Máriával, aki Márta és Lázár testvére. Valamint gazdag királyi sarjként tartja számon:⁹⁶ „Mária Magdolna, aki melléknevét Magdala városáról kapta, előkelő családból, sőt királyi törzsokból származott. Atyja Syrus volt, anyját Euchariának hívták. Fivérével, Lázárral és nővérével, Mártával együtt övék volt Magdala városa, mely két mérföldre fekszik a Genezaret tavától, Betánia, mely Jeruzsálem mellett van, és magának Jeruzsálemnek is jó része. Úgy osztottak meg mindezeket, hogy Mária kapta Magdalát, melyről a Magdolna nevet nyerte, Lázár a Jeruzsálem városára eső részt, Márta pedig Betániát.”⁹⁷

A neve jelentésével kapcsolatosan azt olvashatjuk szintén a *Legenda Aurea*-ban, hogy aki vádlott maradt, megerősített, magasztos. Ha azt a feltételezést vesszük figyelembe, hogy Mária Magdolnát azonosítják néhol a prostituált nővel, akkor a neve jelentéséből nagyon jól kiolvasható az, ami volt megtérése előtt és után vele. Megtérése előtt vádlott volt, megtérése alatt megerősített lett a bűnbánat által és a megtérése után pedig magasztos lett, hisz ahol bőven van bűn ott idővel bővebb lesz a kegyelem áradása is.⁹⁸

Mária Magdolna prostituáltként való értelmezésére nincsenek írásos bizonyítékok csak feltételezések állnak ezen elképzelés alátámasztására. Sem a korai keresztény irodalomban, sem az újszövetségi iratokban nincs semmiféle konkrét bizonyíték Mária prostituált mivoltjának a bizonyítására.⁹⁹ Ehhez a tévesnek mondható megítélésnek a kialakulásában a történészek nagyban megegyeznek, hogy I. Gergely pápa egyik szentbeszéde nagyban hozzájárult. I. Gergely pápa 591.-ben elhangzott prédikációjában határozottan kijelentette, hogy Mária Magdolna és a Lukács evangéliumának 7. fejezetében megjelenő névtelen bűnös asszony egy és ugyanaz. Ezzel azt a gondolatot ültetve el, hogy Mária Magdolna egy jó útra tért prostituált volt.¹⁰⁰ A megtért bűnös jó útra tér üzenettel nincs is gond, de sajnos nem ez

⁹⁵ BENYIK: *Jézus és a nők*.

⁹⁶ BENYIK: *Jézus és a nők*.

⁹⁷ VORAGINE: *Legenda Aurea*.

⁹⁸ VORAGINE: *Legenda Aurea*.

⁹⁹ GÁNCS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 9.

¹⁰⁰ GÁNCS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 159.

maradt meg leginkább, hanem az, hogy Mária Magdolna prostituált volt. Viszont ez az elképzelés komoly vitákat váltott ki és vált ki ma is a nők vezető szerepét illetően. Érdekes ugyanakkor, hogy egy évvel később egy fontos pozíciót ad a pápa Mária Magdolnának a Jézus követők sorában, hisz az apostolok apostolának nevezi 592. szeptember 14.-i beszédében. Ez azonban nem igazolható az újszövetségi iratokból.¹⁰¹ Gáncs Tamásnál olvashatjuk, hogy ez a prostituált kép Mária Magdolnával kapcsolatosan a nők apostoli tekintélyéhez való jogát semmisíti meg. A keresztény kultúrkörben, amit többen tudnak róla, hogy prostituált - holott ez mint tudjuk téves -, azt viszont nem, hogy mennyire odaadó és bizonyosságtevő tanítványról beszélhetünk az ő személyével kapcsolatosan. Gáncs Tamás Jacques Lefevre d'Étaples francia domonkos tudós nyomán azt mondja, hogy I. Gergely pápa állítása a két nő azonosságáról nem alátámasztható. Meg kell említeni azt a tényt, hogy 1969-ben a katolikus egyház elismerte abban a felelősségét, hogy nagyban hozzájárult annak a téves elképzelésnek a meggyökerezésében a köztudatban, hogy Mária Magdolna bűnös asszonnyal azonos. Vissza is vonták I. Gergely pápa kijelentését, melyben Máriát egy prostituátnak titulálta. Viszont ennek ellenére is az látszik, hogy mennyire mélyen bevésődött ez a tudat a keresztény mentalitásba, hisz ma is sokan úgy tekintenek rá mint arra a nőre, aki prostituált múltja ellenére is ott volt Jézus körül.¹⁰²

Mind az a torzkép, ami Mária Magdolna személyével szemben kialakult árnyalja azt az apostoli tekintélyt és szerepet, amelyet a neve képvisel. Gáncs Tamás nézetét vallva szintén azt gondolom, hogy szintén sokkal nagyobb nyilvánosságot érdemelne ennek a torzképnek a kijavítása.¹⁰³

2.1.2. Johanna

Johanna nevét csak kétszer említi az Újszövetség és mind a két esetben a Lukács evangéliumában találkozhatunk vele. Először azon asszonyok között találkozunk vele, akik Jézust kísérték és támogatták, majd Jézus sírjánál jelenik meg ismét. Nincs kizárva, hogy ha Jézusnak az igehirdető útjain, az első szemtanuk közt volt, a feltámadáskor, nem volt-e ott a

¹⁰¹ BENYIK: *Jézus és a nők.*

¹⁰² GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével,* 158–160.

¹⁰³ GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével,* 160.

Szentlélek kiáradásának idején is.¹⁰⁴ Chuza/Kúza felesége volt, aki egy jómódú férfi és nem utolsó sorban Heródes Antipász intézője is volt.¹⁰⁵ Akkoriban, aki egy intézői pozíciót töltött be az a feljebbvalójának a bizalmát élvezte, mint egy jobb keze volt főnökének. Az intézők általában egy gazdag személy tulajdonát és birtokait felügyelték. Egyes esetekben még a gyerekek gyámjaként vagy nevelőjeként is felléptek. Egy magas rangú, kormányzati vezető szolgálatában Chuza/Kúza számos juttatásban részesült. Johanna férje pozíciójának köszönhetően feltehetően több előnyt és kapcsolatokat élvezett, mint a legtöbb nő.¹⁰⁶ Ezt tudva Johanna családi háttéréről már is világosabb, hogy honnan volt fölöslege, amivel Jézust tudta támogatni útjai során. Azt nem tudjuk, hogy ez a fajta adakozás hálából történik-e, mert mondjuk Jézus valamilyen betegségtől megszabadította vagy egyszerűen csak szerette hallgatni őt és ez csupán csak szeretetből, jóságból tette. Azt írja, hogy férjes nő, ami felvet több kérdést is, hogy akkor vajon elhagyta-e a férjét, hogy csatlakozzon a vándorló tanítóhoz? Véglegesen? Ideiglenesen? Ha igen, akkor továbbra is hozzáférhetett-e a vagyonhoz?¹⁰⁷ Ezekre a kérdésekre nem kapunk választ a Szentírás szövegéből. Viszont, ha arra a bizonyos házassági szerződésre gondolunk a ketubahra, amiben a férj egy fajta kötelezettséget vállalt egy meghatározott összegre, arra az esetre, ha meghalna vagy elválnának és a felesége megkapna.¹⁰⁸ Ezt tudva, még ha el is vált volna Johannától a férje valamennyi pénzt kapott volna, amiből tudta támogatni Jézust. Van még egy további bonyolító tényező. Bár Johanna, mint Chuza/Kúza felesége osztozott volna férje társadalmi státuszában, és mint Heródes háztartásának intézője, valóban magas rangú lehetett, a státusz mindig relatív árucikk. A 7,1-10-ben például egy gazdag római felismeri, hogy az ő magas rangja nem biztosít számára kiváltságokat Jézus, a zsidó tanító előtt. Johanna tehát nem feltétlenül rendelkezik irigylésre méltó státusszal, és jelenléte a Jézust követők között nem is könnyen értelmezhető úgy, mint legitimációjuk potenciális forrása. Ehelyett Johanna státusza vegyes, saját népe körében pedig kétes. Ahogyan a palesztinai ókorban számos tényező lehetővé tette, hogy valakit társadalmilag háttérbe helyezzen, úgy Johanna is azok közé tartozik, akik egyértelmű rokonságot találnak a Jézus körül kialakuló közösségben.¹⁰⁹ A nők helye a háztartásban volt,

¹⁰⁴ KODELL: *Evangélium Szent Lukács szerint*

¹⁰⁵ KARRIS, Robert J, O.F.M.: *Evangélium Lukács szerint*, in. Raymond E. Brown – Joseph A. Fitzmyer – Roland E. Murphy (szerk.): *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*, Jeromos Bibliakommentár II., Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003, 161–228, 193; VOHMANN: *Bibliai Nevek és Fogalmak*, 128; BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 937; CARROLL: *Luke*, 183.

¹⁰⁶ WOODS: *31 women of the Bible, Who They Were and What We Can Learn from Them Today*, 115.

¹⁰⁷ GREEN: *Gospel of Luke*, 67–81.

¹⁰⁸ PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 44–45.

¹⁰⁹ GREEN: *Gospel of Luke*, 67–81.

így az, hogy Jézus mellé szegődve, őt követték egy fejlődés volt az akkori társadalommal szemben, ahol a nő helye és feladatköre a háztartásra, gyermeknevelésre redukálódott.¹¹⁰

A Johanna név jelentése kegyelembe fogadott, Jahve kegyelmes, az Úré a kegyelem, Isten ajándéka.¹¹¹ Ha az életére vetítjük ezt a jelentést, akkor Jézus azon tettét ismerhetjük fel benne, amit Johannával kapcsolatosan tett, amitől ő is hűséges követője, tanítványa lett neki. Igaz, konkrétan nem tudjuk mi volt ez a sorsfordító cselekedete Jézusnak, de az eseményeket látva nagy változást hozhatott Johanna életébe. Az, hogy történt ilyen esemény azt magából a szövegből lehet kikövetkeztetni: „vele volt a tizenkettő, és néhány asszony, akiket a gonosz lelkektől és a különféle betegségektől megszabadított” (Lk 8,2).

2.1.3. Zsuzsanna

Őt is Lukács evangéliuma először és utoljára a 8,24-ben említi. Mária Magdolna és Johanna mellett azon asszonyok társaságában van, akik követték Jézust és támogatták őt. Neve jelentése liliom.¹¹² Ennél többet sajnos nem tudunk meg vele kapcsolatosan. A szövegből következtethetünk arra, hogy Jézus valamilyen módon változást hozott az életébe legyen az egy betegségtől való megszabadítás, ami után hűséges követője és támogatója lett neki. Mivel hogy a támogatók között van, így azt vonhatjuk le, hogy jó módban élhetett, akár előkelő családból is származhatott, hisz volt anyagi háttére Jézus támogatására.

2.1.4. Összegzés

Ebben a szentírási részben ezek a nők nem csak jelenlétükkel támogatták Jézust, hallgatták tanítását, hanem mint diakónusok, és patrónusok vannak körülötte. Volt szó már arról, hogy a diakónus mit is jelentett, milyen feladatkört látott el ezzel a címmel élő személy. John T. Carroll azt feltételezi írásában, hogy ebben a szövegrészben megjelenő asszonyok sokban hozzájárultak a tanításhoz, gyógyításhoz azzal, hogy Jézus szolgálatait anyagi támogatással biztosították. Patrónus-kliens viszony ismerhető fel a nők anyagi támogatásából. A patrónus tulajdonképpen az volt, aki anyagilag is támogattott valakit, pártfogója volt

¹¹⁰ CARROLL: *Luke*, 182.

¹¹¹ VOHMANN: *Bibliai Nevek és Fogalmak*, 128; PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 73.

¹¹² PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 73.

valakinek. Támogatta annak a munkáját, ellátását. Bár ez a viszony a korabeli hagyományokban nem maradt viszonzás nélkül, itt viszont azt látjuk, bár az, hogy Jézus meggyógyította őket tanította lehet-e a viszonzás tárgyának tekinteni, John T. Carroll számára is egy megválaszolatlan kérdés marad.¹¹³

Az itt megjelenő nők odaadásukkal, önzetlenségükkel példaértékűek lehetnek a mai ember számára. Ők voltak azok, akik tulajdonképpen hozzájárultak az egyház alapköveinek letevéséhez, azáltal hogy támogatták Jézust mind anyagiakban, mind imában vagy bármi olyan dologban, ami Jézus tanításának minél több helyre való eljutását előmozdította.

2.2. „Mária a jobbik részt választotta, nem is veszik el tőle soha”(Lk 10,42)

Márta és Mária történetét a Lukács evangéliumának 10. fejezetében olvashatjuk. Lukács evangéliumán kívül még a János evangéliumában olvashatjuk ezt a történetet. Ezzel az elbeszéléssel kapcsolatosan, amit előre ellehet mondani, hogy bár az ismert szövegek között van nem mondható el róla, hogy egyértelmű lenne, hogy mit is akar mondani. A történet röviden az, hogy Jézus Mártánál és Máriánál van vendégségben, ahol Mária Jézus lábánál ülve hallgatja őt, míg Márta a konyhában tesz-vesz. Márta Mária tétlenségét látva, megszólítja Jézust, hogy szóljon rá testvérére, hogy segítsen neki: „Uram, nem törődöl velem, hogy húgom elnézi, hogy egyedül szolgáljalak ki?”(Lk 10,40). Márta szemrehányása hasonló a tanítványokéval a Márk evangéliumában, amikor is vihar tör ki a tengeren. A tanítványok a következő szavakat intézik Jézus felé: „Mester nem törődöl velem, hogy elveszünk?”(Mk 4,38). A válaszokban van egy kis eltérés, mert a tengeri vihar esetében Jézus lecsendesíti azt, míg Márta szavaira inkább őt szidja meg gyengéden: „Márta, Márta, sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszik el tőle soha.” (Lk 10, 41-42)

Jézuson kívül még két női szereplővel találkozunk a szövegben. Itt központi szerepet kap Mária és Márta. A kor beállítódását vesszük figyelembe a nőkkel szemben -, hogy alacsonyabb társadalmi rétegbe tartoztak, vagy volt, hogy nem is szerepeltek közösségi lajstromokon, és majdhogynem egyenlők a vámosokkal és bűnösökkel - ebben az a szövegben egy felemelő, központi szerepet kapnak Jézus által. Jézus viselkedéséből

¹¹³ CARROLL: *Luke* 181–182.

egyértelműen az tűnik ki, hogy őt nem kötik meg a korban érvényben levő szokások. Szakít azokkal az elnyomó, lealacsonyító és igazságtalan hagyományokkal, amelyeket vándorlásai során megtapasztalt. Érdekes, hogy mindez mit váltott ki a társadalomból, de talán az még érdekesebb, hogy ennek milyen vetületei vannak a vallásra nézve. Azt kell tudni, hogy Isten titkait a törvény szerint asszonyokkal tudatni éppolyan tilos volt, mint pogányoknak elmondani. A nőknek nem volt szabad a Tórát olvasni és nem vehettek részt a zsinagógai vagy templomi liturgikus összejöveteleken. Nem részesülhettek oktatásban sem. Ezzel szembe Jézus mit tesz egy nőt tanít Mária személyében.¹¹⁴

A történet egyik főszereplője Mária. A név nagyon gyakori a Szentírásban¹¹⁵ főleg az Újszövetségben találkozunk gyakran ezzel a névvel. Ezért is nehéz sokszor eldönteni, hogy konkrétan melyik Máriáról is van szó, ha a szövegből nem egyértelmű a kiléte. Lukács evangéliumában négy Mária nevű asszonnyal is találkozunk, viszont itt könnyű eldöntenünk, a kontextus segít, hogy kire is kell pontosan gondolni: Mária, Jézus anyja, Magdalai Mária (Lk8,2), Mária, aki Márta testvére (Lk10,42) és Mária, aki Jakab anyja.(Lk 24,10)

Mária név jelentése keserűség, szomorúság, ellenálló, lázadó, fegyelmezetlen,¹¹⁶ szeretet¹¹⁷. A fent megemlített nők esetében, ha a név jelentését nézzük az életükre, nem tudnánk mindegyik jelentésre példát adni. A keserűség és a szomorúság, ami ha Jézus szenvedését nézzük megjelenik azon Mária nevezetű nők életében akik nagyon közel álltak Jézushoz, szerették őt. A *Legenda Aurea* szövegében a Mária név jelentésénél azt írja, ahogy keserű tenger, megvilágosító vagy megvilágosított.¹¹⁸ Ezek a jelentések legjobban azokat a részeket fejezik ki, amit Mária választott mikor Jézus náluk volt tanítványaival.

Mária testvéreivel lakik Betániában. Ez egy csendes falú volt az Olajfák hegyének délkelti részén, a jerikói út mellett.¹¹⁹ Márta és Lázár nővére volt. Három különböző történetben találkozunk vele Mártával együtt az Újszövetségben. Az egyik történet¹²⁰ az, amikor úgy tűnik, hogy Mária haragszik Jézusra, mert az nem jött idejében segíteni a beteg testvérenek Lázárnak így az meghalt. A következő történet ahol felbukkan az, amivel most is

¹¹⁴ SPINETOLI: *Lukács. A szegények evangéliuma*, 197–198.

¹¹⁵ JOHNSON, Luke Timothy: *The Gospel of Luke*, The liturgical Press, Collegeville Minnesota, 1991, 173; WOODS, Len: *31 women of the Bible, Who They Were and What We Can Learn from Them Today*, k.n., h.n., 2016, 103.

¹¹⁶ VOHMANN Péter (szerk.): *Bibliai Nevek és Fogalmak*, Evangéliumi kiadó, Budapest, 2008, 128.

¹¹⁷ PORTER.: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 73.

¹¹⁸ VORAGINE, de Jacobus: *Legenda Aurea*, Bárczi Ildikó (ford.), Neumann Kht., Budapest, 2004.

¹¹⁹ DEEN: *All of the women of the Bible*, 181–185.

¹²⁰ János 11,20. 28-33.

foglalkozunk, mikor Jézus meglátgatja tanítványai kíséretében őket.¹²¹ A harmadik¹²² pedig mikor Mária drága olajjal keni meg Jézus lábát és hajával töröli azt. Mária követte a kor szokását, miszerint a vendégeket a lakomákon úgy frissítették fel, hogy hús és illatos kenőcsöket öntöttek a fejükre és néha a lábukra. Egy drága olaj volt a tulajdonába, amit nem mindenki engedhetett meg magának. Ez arra utal, hogy bizony tehetősek voltak, már csak azért is, mert nem csak Jézust, hanem a többi tanítványt is vendégül látták otthonukba, ami azt is jelentheti, hogy bizony nagy házzal rendelkeztek.¹²³

Mártáról már tudjuk, hogy az ő testvérei Mária és Lázár. Neve jelentése hölgy, úrnő.¹²⁴ Márta az a személy, akinek Jézus először jelentette ki a következőket: "Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz bennem, ha meghal is, élni fog: És aki él és hisz bennem, soha meg nem hal. Hiszel te ebben?" (János 11:25-26). Márta erre a kérdésre az Újszövetség egyik legszebb hitvallásával válaszol: "Uram, hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az Isten Fia, akinek el kell jönnie a világra" (János 11:27).¹²⁵ Ezt az eseményt figyelembe véve azt vonhatjuk le belőle, hogy az, aki Jézusban hisz, őt követi, van, hogy megbotlik, itt gondolkodom arra, hogy Márta a készülétekkel volt elfoglalva, de mindig van arra esély, hogy felálljon. A két testvér szerepe ugyanakkor különleges Jézus életében, hisz ők azok, akik látták Jézus gyászát barátja iránt. Látták Jézust sírni. (Jn 11,35). Jézus sírása nem csak kedves barátja elvesztése miatt volt, hanem az ott állók némelyikének felháborodása és hitetlensége miatt is, hogy miért nem jött idejében, hogy megtudja menteni barátja életét.¹²⁶

Ahogy készülődött mikor Jézus és tanítványai ott voltak a házában azt lehet belőle következtetni, hogy mindent megtett annak érdekében, hogy a vendég az jól érezze magát nála. A buzgó szolgálót testesíti meg, aki a másik javát akarja. Egy jó háziasszony, vendégszerető személyként van bemutatva, ami az akkori olvasó, de még a mai számára is egy példaértékű dolog volt/lehet. Mivel akkoriban a nők feladatai leginkább a ház köré szorultak Mária egy jó példa lehetett, hogy hogyan is kell elvégezni azokat, főleg mikor vendégek vannak a háznál. Az evangélium szerzője igyekezett a nőket jobb színben, pozícióban feltüntetni, de úgy gondolom ezzel, hogy ezt a történetet így tárja fel az olvasó számára, azt is hangsúlyozni akarta, hogy azzal, hogy a nők több figyelmet érdemelnek, még

¹²¹ Lk 10, 38-42.

¹²² Máté 26,6-13, Márk 14,3-9; és János 12,1-8

¹²³ DEEN: *All of the women of the Bible*, 181–185.

¹²⁴ PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 73.

¹²⁵ DEEN: *All of the women of the Bible*, 181–185.

¹²⁶ DEEN: *All of the women of the Bible*, 181–185.

nem jelenti azt, hogy kötelességeiket, amikkel a háztartáshoz kötődnek nem végezhetik el megfelelően.

Megosztóak az értelmezések a „csak egy dolog szükséges” szövegrésszel kapcsolatosan. Ennek világossá tétele a nehézségeket okozott az egzegétáknak, de szerintük ez ettől lesz olyan eredeti.¹²⁷ Vannak feltételezések azzal kapcsolatosan, hogy Jézus mit akarhatott pontosan azzal mondani, hogy „egy dolog szükséges”. Vannak, akik az étel mennyiségére gondolnak ez hallatán, viszont inkább arra akar utalni Jézus, hogy a sok dolog közül egy dolog a szükséges és az nem más, amit maga Mária is választott. Egyértelmű, hogy itt Mária szerepe kisebb.¹²⁸ Van értelmezés mely, szerint az „egy dolog” arra lehet utalás, hogy Márta túlzásba viszi a vendéglátást¹²⁹ és elég lenne mondjuk csak egy fogás a vendégeknek. Jézust a lélek táplálása jobban érdekelte, mint a test táplálása, az, hogy hány fogás kerül az asztalra.¹³⁰ Mások értelmezésében, nem az étel mennyiségére utalhatott Jézus, hanem a vendégszeretet lényegére, arra, hogy a vendégre oda kell figyelni, ez, ami szükséges a többi nem. Ha a vendég egy próféta, akkor annak a legjobb fogadtatása az az, hogy meghallgatja a házigazda Istennek a szavát.¹³¹ Jézus ugyanakkor az ő beszédének a hallgatására utalhat, az, ami szükséges és ezt párhuzamba lehet állítani a rabbik szavával, akik szerint a világi foglalkozásokat csökkenteni kell és inkább a törvényt kell többet tanulmányozni.¹³²

Mária volt, aki konkrétan figyelt a vendégre, míg Márta nem.¹³³ Mária azzal, hogy oda ül Jézus lábához ott hagyja a szolgálatot, a függőségnek is mondható állapotot amit egy nőtől megkívánt a társadalom, hogy a háztartásban van az ő helye, szerepe. Egy jelentéktelen mozzanatnak is mondhatnák elsőre, de ha jobban szemügyre vesszük, akkor látható, hogy itt többről van szó, mint a házimunka félbehagyása és a vendégre való figyelés. Itt tulajdonképpen egy fordulat áll be vallási és társadalmi téren a szabályokkal szemben. Itt azoknak a feladatoknak a visszautasítása történik, amelyeket a hagyomány erőltetett tévesen a férfire és nőre. Itt tulajdonképpen az igazságtalan megosztottság és alá fölé való viszony fölülírása történik.¹³⁴ Jézus szavaival megvédi Máriát és azt, hogy folytassa „teológiai

¹²⁷ SPINETOLI, da Ortensio: *Lukács. A szegények evangéliuma*, 196.

¹²⁸ SCHABERG: *Luke*, 376.

¹²⁹ BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 942.

¹³⁰ DEEN: *All of the women of the Bible*, 181–185.

¹³¹ JOHNSON: *The Gospel of Luke*, 174–175.

¹³² KARRIS: *Evangélium Lukács szerint*, 200; PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 184.

¹³³ JOHNSON: *The Gospel of Luke*, 174–175.

¹³⁴ SPINETOLI: *Lukács. A szegények evangéliuma*, 198.

tanulmányait”.¹³⁵ Ebből az következik, hogy Jézus esély adott, hogy a nők tanulhassanak, mert, hogy ez csak a jómódú nők esetében volt lehetséges. Mártáról és Máriáról nem tudjuk, hogy jó vagy kevésbé jó módban éltek volna, de a lényeg azon van, hogy Jézus nőket is tanított. Szembe ment a kor elvárásával.

Ha az irgalmas szamaritánus történetét nézzük, akkor Mária dicséretet érdemelt volna, amiért olyan gondoskodó volt a vendégekkel szemben. Jézus viszont nem így jár el, nem dicséri, de nem is ítéli el Mária szorgalmát, hanem arra hívja fel a figyelmét, hogy mi lenne az előbbre valóbb, tanulságosabb az ő számára abban a helyzetben. Az üzenete Jézus szavainak, hogy nemcsak az a fontos, amit az emberszeretetből tesz, hanem, hogy Jézus iránt kell mindenekelőtt elköteleződni. Arra hívja fel a figyelmet, hogy figyelni kell az ő szavaira. Ezek a szavak most még inkább relevánsabbak a mai rohanó világban, ahol sokszor a tettek, cselekedetek mennyisége a meghatározó, de a lényeg elveszik. Egy a szükséges, ami fontos, az pedig a Jézus iránti odaadásunk, és ezt az odaadást napjainkban az ima tudja megjeleníteni.¹³⁶ A vele való beszéd. Ezt ki lehet fejezni azzal, hogy másoknak segítünk, gondoskodunk róluk, de ha nincs ima, akkor a mások iránt való gondoskodás nem biztos, hogy a szeretetet fogja közvetíteni, hanem inkább mondjuk egy hideg, érzékelt kötelességet. Az irgalmas szamaritánus története a szeretet cselekvését, míg azután következő a Márta és Mária története a Jézus beszédének hallgatását hangsúlyozza.

Különböző értelmezések láttak napvilágot a két női szereplővel kapcsolatosan is, hogy azok mit is akarnak megjeleníteni, szimbolizálni. Márta azzal, hogy tesz-vesz a konyhába, készül az aktív életmódot, míg Mária, aki csak hallgatja Jézust a szemlélődő életmódot képviseli. Ugyanakkor a cselekedetek vagy a hit általi megigazolást is bemutathatják, valamint a judaizmust vagy a kereszténységet. Vannak mások viszont, akik ebből a részből a nők teológiai oktatáshoz való jogait olvassák ki.¹³⁷

Elisabeth Schüssler Fiorenza nézete szerint a Márta és Mária rész az evangéliumban azt a korabeli vitát tükrözi a nők szerepéről valamint a házi templomokban kialakuló hivatalokat, amelyek közül néhányat maguk a nők alapítottak.¹³⁸

A szövegben Mártával kapcsolatosan a diakónia (szolgálat)¹³⁹ jelenik meg. A korban a szó a vendéglátást, háztartásvezetést is jelentett.¹⁴⁰ Ezek a jelentések mellett a diakonos

¹³⁵ BAILEY: *Women in the New Testament*, 2.

¹³⁶ KODELL: [Evangélium Szent Lukács szerint](#).

¹³⁷ SCHABERG: *Luke*, 377.

¹³⁸ SCHABERG: *Luke*, 377.

négyféle fordítása ismeretes: szolgáló, lelki/ egyházi szolgálatot teljesítő („minister”), diakonissza, dia-kónus. A diakonosz egy szolgáló, ez egy hivatal megnevezés volt. A keresztény szóhasználatban a diakónia az eucharisztikus asztali szolgálatra, az igehirdetésre és az egyházi vezetésre utaló szakkifejezéssé vált.¹⁴¹ Márta tulajdonképpen a hagyományos

Egyfajta kapcsolat fedezhető fel Márta és Mária, valamint az ApCsel 6,1-6 között. Az ApCsel részben arról olvashatunk, hogy embereket kell kiválasszanak, akik majd az asztali szolgálatot elvégzik, mert nem lenne helyes, ha az Isten szavát elhanyagolnák azért, hogy az asztali szolgálatot el tudják végezni. Hasonló történik Mártáéknál, ahol Márta az asztali dolgokkal foglalkozik, mint hogy inkább hallgatná az Isten szavát. Az Apostolok Cselekedeteiben elkülönül egymástól a szolgálat és az ige hallgatása, míg ez Mártáék történetében nem. Ez mellett megfigyelhető még hasonlóság a két könyv egyes részei között. Ahogyan Mária ült Jézus lábánál úgy nevelkedett Pál is Gamáliél lábainál olvasható az ApCsel 22,3-ban: „... s Gamáliele lábán az atyai törvény szigorú megtartására tanítottak.”¹⁴² Az, hogy egy rabbi lábánál ült valaki, az annak volt a jele, hogy annak a tanítványa volt. Így tulajdonképpen, hogy Mária is Jézus lábainál ült az ő tanítványa volt.¹⁴³ Az, hogy Jézus lábainál ült még az alázatosság kifejeződése is és hallgatásával Jézust tanítványa lett. Ez a pozíciója Máriának eléggé ellentmondásba ütközik a kor elvárásaival, ahol a zsidó nők a férfiak tanítását támogató háziasszonyok szerepébe kerültek, nem pedig olyan személyekként, akik maguk is tanulással foglalkoztak.¹⁴⁴ Érdekes ez a hasonlat, hisz ha a rabbikat nézzük, akkor az ő számukra elfogadhatatlan volt, hogy egy nő társaságában mutakozzon. Ez Jézusnak nem okozott gondot. Jézus elfogadja a nők szolgálatait és engedi, hogy kövessék őt. Jézus magatartása arra ösztönzi a kereszténységet, hogy megbecsüljék a nőket és ne csak egyenlőnek tekintsék őket a férfiakhoz képest, hanem adottságaikhoz mértén szolgálatot, teret is biztosítsanak a számukra.¹⁴⁵ Amíg nem ismerik meg igazán a nők képességeit addig nem is tudják, hogy milyen fontos pozíciót is tudnának betölteni.

A Legenda Aurea szövegében olvasottakat vesszük figyelembe a Mária név jelentésénél, akkor azok jól kifejezik, hogy mit is értethetett Jézus azon, hogy „Mária a

¹³⁹ CARROLL, T. John: *Luke*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2012, 247.

¹⁴⁰ GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkolonizális interpretáció segítségével*, 66.

¹⁴¹ SCHABERG: *Luke*, 377; CARROLL: *Luke*, 182.

¹⁴² SCHABERG, Jane: *Luke*, in. NEWSOM, Carol A. – RINGE, Sharon H.(szerk.): *Women's Bible Commentary*, John Knox Press, Westminster, 1998, 377.

¹⁴³ BAILEY: *Women in the New Testament*, 2; KARRIS: [Evangélium Lukács szerint](#).

¹⁴⁴ GREEN, B. Joel: *Gospel of Luke*, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1997, 85–90.

¹⁴⁵ PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 138.

legjobb részt választotta, mely nem vétetik el tőle” (Lk 10,42). Mária a bűnbánat részét, a belső szemlélődés részét, és az égi dicsőség részét választotta,¹⁴⁶ az által, hogy Jézust hallgatta és nem a konyhában tevékenykedett. A „nem vétetik el tőle” mondta Jézusnak Mária fele értelmezési problémákat okoz. Jövő idő jelenik meg a kijelentésben, amiből arra lehet következtetni, hogy Mária az élet ígését választotta, és ezzel kapja az örök élet örökségét, amelyet senki nem fog elvenni tőle. Viszont a jövő idő a felszólító mód helyett is állhat, és akkor arról van szó, hogy Mária a jó szerepet választotta, amit nem lehet és nem is szabad tőle elvenni. Ezzel tulajdonképpen Jézus elhárítja Márta azon kérését, hogy szóljon rá Máriára, hogy segítsen neki a konyhában.¹⁴⁷

Mária és Márta története a tanítványság alapvető követelményeit szemlélteti. Az Úrra kell figyelni, ez a legfontosabb. Az Úr elsőbbségét hangsúlyozza a földi dolgokkal szemben, ami ebben az esetben a készülődés a vendégek számára. Engedelmesség arra a hívásra, amit Jézus tesz meghívottai felé.¹⁴⁸ Jézus Mária mellett van, de nem Márta ellen szól, hisz Márta szolgálata is fontos, csak nem ebben a pillanatban. Mártát az foglalta le a legjobban, hogy maga Jézus mit tudna adni neki, hogy ő mit adhatna Jézusnak arra nem is gondolt¹⁴⁹ és ez volt, amit Jézus próbált neki elmondani azzal, hogy Mária viselkedése mellett foglalt állást.

Fontos, hogy Jézus szavaiból azonban nem lehet és nem is kell minden időre és helyzetre érvényes döntést kiolvasni. Nem azt mondja, hogy a szolgálat felesleges és egyedül és kizárólag csak az igehallgatásból kell állnia az ember életének. Arról van inkább itt szó, hogy az életünk helyes irányt vegyen és megfelelően kövessük őt. Lényeg, hogy tőle kell megtanulni, hogy, aki neki akar szolgálni, az vegye szárnyai alá mindazokat, akik segítségre szorulnak, gondoskodják a rászorulókon. Aki Jézus beszédét hallgatja az egyben a jó részt is választja.¹⁵⁰

Ezt a történetet sokáig úgy értelmezték, hogy a szemlélődő élet elsőbbségét hangsúlyozza a tevékeny élettel szemben. Ezt az elbeszélést a vendégszeretet motívuma foglalkoztatja. Máriát úgy ábrázolja a szöveg, mint aki a tanítványság útját azzal kezdte meg, hogy testtartásával elismerte, hogy alárendelte magát Jézusnak, és "hallgatta" az ő szavát. Márta "cselekvése" ezzel szemben elmarasztaló, mivel inkább a házigazdaként való

¹⁴⁶ VORAGINE: *Legenda Aurea*.

¹⁴⁷ PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 184.

¹⁴⁸ BARTON–MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 942.

¹⁴⁹ PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 184.

¹⁵⁰ PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 184–185.

aggodalmában gyökerezik, és nem az igével való találkozásban. Márta "szolgálat" tökéletesen elfogadható az első századi világának erkölcsi viszonyai között.¹⁵¹ Márta e fajta szolgálatának módja azt mutatja, hogy nem alkalmas arra a fajta vendégszeretetre, amelyre Jézus törekszik. Márta viselkedése ellentétben van azzal a hiteles hit növekedésével és annak kifejezésével, amit Jézus fontosnak tart. Ellentétben áll a Máriára jellemző tanítványi magatartással.¹⁵² A Jézus által keresett befogadás nem az aggodalmaskodó házi teljesítményben testesül meg, hanem abban, hogy odafigyelünk arra a vendégre, akinek pusztán jelenléte az isteni terv kinyilatkoztatása. A rész lényege, hogy egy nő vállalja a tanítvány szerepét.¹⁵³

A két női szereplő közötti vita annak lehet a szimbolikus megjelenítése, amit akkoriban a nők megéltek egy vallási közösségben a jobb bánásmód érdekében. Elnyomottaknak írják le őket, viszont mint kornak megvannak azok a személyiségei, akik igen is kiállnak egy csoport jogaiért, így aztán úgy gondolom itt is lehettek nők, akik még, ha tegyük fel nem is értek el semmit, de felemelték a szavukat a férfi elnyomással szemben. Mária személye azt igazolja, hogy a nekik is lehet betöltött szerepük a közösségben, és mint nőknek nekik is joguk van tanítványként követni Jézust.¹⁵⁴

Összegzés

A történet tulajdonképpen szembeállít két testvért egymással.¹⁵⁵ Márta ebben a kis vitában alul marad, ő lesz a vesztes, míg Mária az, aki a jobbik részt választotta. Márta egyes értelmezések szerint nem az miatt háborodott leginkább fel, hogy nem segít neki Mária, hanem az nem volt szimpatikus a számára, hogy Mária Jézus lábainál ülve tanítvánnyá lesz, férfiakhoz fog csatlakozni, ami úgy-e abban az időben nem vetett jó fényt egy nőre.¹⁵⁶ Mária odaadása Jézus és a tanítása iránt példaértékű. Vállalja ugyanakkor azokat az esetleges bántásokat is ezzel a tanítványsággal, amit kaphat azért, mert egy férfi társaságában van, mi több ott ül a lábánál és hallgatja annak szavait.

¹⁵¹ GÁNCZ: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 198.

¹⁵² GREEN: *Gospel of Luke*, 85–90.

¹⁵³ GREEN: *Gospel of Luke*, 85–90.

¹⁵⁴ PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 187.

¹⁵⁵ SCHABERG: *Luke*, 376.

¹⁵⁶ BAILEY: *Women in the New Testament*, 2.

A szöveg üzenete, hogy Máriának és Mártának (és velük együtt mindenkinek) meg kell értenie és cselekednie kell az előttük álló vendégre való odafigyelés elsődlegessége szerint, Jézusnak és küldötteinek nyújtva azt a fajta befogadást, amelyben a tanítványság hiteles meghallása szerves része.¹⁵⁷ Mária és Márta olyan alapvető magatartásformákat jelenítenek meg az olvasók számára, mint a tevékeny szolgálat (ez Márta személyében, cselekedeteiben nyilvánul meg), és a tanuló odafigyelése (ez Mária személyében és Jézus szavainak oda adó és mindet hátrahagyó figyelésében nyilvánul meg).¹⁵⁸

Ezt a mindennapokra, vasárnap a szentmisén való részvételre lefordítva, azt az üzenetet hordozza, hogy ne a megszokott rítusokat végezzük, hanem lássunk azok mögé. Halljuk meg Jézus tanító szavait. Ne azon szorgoskodjunk, hogy minden mozdulatot úgy végezzünk, ahogyan azt kell, hanem inkább azzal legyünk elfoglalva, hogy nyitott szívvel tudjunk figyelni a templom csendjében Jézus hívó szavára.

¹⁵⁷ GREEN: *Gospel of Luke*, 85–90.

¹⁵⁸ ZAMFIR Korinna: *Újszövetségi exegézis*, Mega Könyvkiadó, Kolozsvár, 2014, 65.

3. Nők evangéliuma

Lukács evangéliumát a nők evangéliumának is szokták nevezni, nem véletlenül. Az evangéliumok, de maga a bibliai könyvek sorában is ebben a szövegben találkozhatunk a legtöbb női szereplővel, és olyan történetekkel velük kapcsolatosan, amelyeket máshol nem olvasunk. Szám szerint 23¹⁵⁹ nővel találkozunk a szövegben, melyből 7 név szerint¹⁶⁰ is meg van nevezve. A többi evangélium szövegében ezzel szemben kevesebb van. Márk evangéliumában 12,¹⁶¹ Máté evangéliumában 20¹⁶² és János evangéliumában 10.¹⁶³ Kitüntetett helyet kapnak a nők ebben az evangéliumban. Kezdve Jézus legelső földi életének pillanatától, hisz egy nőtől született. Végig figyelve az életét találkozunk nőkkel, akik egészen halálig elkísérik őt, nem törődve a kor megvető pillantásaival rájuk nézve, hisz addigra számukra Jézus megmutatta, hogy igenis nekik is lehet megbecsült helyük a konyhán kívül is.

Az evangélium szövege kísérletet tesz arra, hogy a különböző elnyomott helyzetben élő nőket felemeljen és a nyilvánosság elé hozzon. Mint például a megtört nők oktatása és nevelése (Mária Magdolna).¹⁶⁴ Esélyt adva nekik, hogy érezzék, ők is fontos részei a társadalomnak.

Ahol nem találkozhatunk a női névvel, ott csak annyi van, hogy asszony/asszonyok. Az evangélium több alkalommal is él az asszony kifejezéssel. Ez egy gyűjtő fogalom lehetett, és csak annyit tudunk meg róluk, hogy nők voltak, akik Jézust hűségesen követték és anyagiakban hozzá járultak tanító útjaihoz. Gáncs Tamás Karl Rahner nyomán ezeket a névtelen asszonyokat amolyan anonim keresztényeknek, Jézus-követőknek nevezi.¹⁶⁵

A nő az *'issah* és az asszony a *güne* görög szavak alapjelentése. Az asszony a férfi társa, kiegészítője olvashatjuk ezt a Ter 2,23-ban: „ez már csont a csontomból, hús a húsemből”. Nagyon specifikus értelemben az feleségnek felel meg: „Ábrahám vette feleségét Sárarit, unokaöccsét Lótot, minden vagyonukat, minden vagyonukat, amijük volt és az összes

¹⁵⁹ Lk 1,5–25.26–56; 1,36–66; 2,4–7.16–19.27–39.41–51; 4,38; 7,36–50; 8,2–3.19–21.41–42.43–48.49–56; 10,38–42; 11,27–28; 13,10–13.16.20; 15,8–10; 21,2–4; 22,56–59; 24,10–11.

¹⁶⁰ Mária, Erzsébet, Márta, Mária, Mária Magdolna, Johanna, Zsuzsanna.

¹⁶¹ Mk 1,30; 3,33–35; 5,22–24.25–34; 6,3.17–28; 7,24–30; 14,3–9.66–69; 15,40–47; 16,1–11.

¹⁶² Mt 1,18–25; 2,1–23; 8,14; 9,18–19.20–22; 12,46–50; 13,33.55; 14,1–11; 15,22–28; 20,20–24.27.56; 25,1–13; 26,6–13.69–70; 27,19.55–61; 28,1–10.

¹⁶³ Jn 2,1–5; 4,7–42; 11,1–3.5.19–40; 8,3–11; 12,1–8; 18,16–17; 19,25–27; 20,1–18.

¹⁶⁴ SCHABERG: *Luke*, 363.

¹⁶⁵ GÁNCSS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkolonialis interpretáció segítségével*, 24.

szolgát, akiket Háránba szereztek” (Ter 12,5); „Így felesége lett és fiút szült neki.” (2Sám 11,27) Még jelentheti átvitt értelemben Izraelt vagy akár Jeruzsálemet is. És érdekes módon még a gyáva férfit is jelentheti: És Moab harcosainak a szíve hasonló lesz azon a napon a vajúdo asszony szívéhez. (Je 48,41).¹⁶⁶

Felmerül a kérdés, hogy ennek mi lehet az oka? Miért pont ebben az evangéliumi szövegben van ennyi nő? Erre a kérdésre a választ már egy ideje keresik a kutatók és több elmélet is született ezzel kapcsolatosan.

A sok női szereplő és a velük kapcsolatos történet oka egyesek szerint az lehet, hogy maga a szerző nő lehetett. Abban az időszakban, amikor az evangélium íródhatott, a jó anyagi körülményekkel és megfelelő státusszal rendelkező nők tanulhattak, aminek köszönhetően írni is megtanultak,¹⁶⁷ így aztán az, hogy egy nő lehet az evangélium szerzője, még ha csak a feltételezés szintjén is nem elvetendő. Ez akár meg is állhatná a helyét, viszont egy újabb kérdés merül fel, hogy akkor miért nem saját, női nevével jelent meg az írás? Erre egy válasz lehet szerintem maga a kor, hogy a férfiak elismertebbek voltak és azzal, hogy egy férfi nevével jelent meg több eséllyel jutott el több olvasóhoz. Állnevet használt a biztos siker eléréséhez. Ez, mint mondtam csak egy feltételezés. Ezzel kapcsolatosan nincsenek bizonyítékok.

A női szerzőség megcáfolására maga a Szentírás lehet a legjobb eszköz. Pál leveleiben olvashatunk egy Lukács nevű orvosról, akinek az evangéliumot és az Apostolok Cselekedeteit is tulajdonítják. Születési helye a szíriai Antióchia. Foglalkozásáról a Kolosszeikhez írt levélből tudjuk meg, hogy orvos: „Köszönt titeket Lukács, a szeretett orvos.” (Kol 4,14)¹⁶⁸ Farkasfalvy Dénes W. K. Hobart (angol orvos) olvasatában azt mondja, hogy azért mondható elfogadhatónak az a megállapítás, hogy Lukács evangéliumát egy orvos írta volna, mert a szövegben a különböző betegségek igencsak a korhoz mérten részletesen vannak bemutatva. Az evangéliumban megjelenő szakkifejezések használata egy olyan emberre utal, aki az orvoslásban jártas, mégpedig elég jól. Ezt az elképzelést H. J. Cadbury is alátámasztotta miután ismét átvizsgálta még tüzetesebben az evangéliumban megjelenő orvosi szakszavaknak mondható kifejezéseket. Arra a következtetésre jutott, hogy a Lukács által használt orvosi szakkifejezések más korabeli művelt emberek írásaiban is megtalálhatóak, mint például Josephus Flavius.¹⁶⁹

¹⁶⁶ BARTHA: *Keresztény bibliai lexikon*.

¹⁶⁷ SCHABERG: *Luke*, 366.

¹⁶⁸ BRUCE.F.F.: *Az Újszövetség megbízhatósága*, Evangéliumi kiadó, Budapest, 1993, 84.

¹⁶⁹ FARKASFALVY Dénes: *Bevezetés az újszövetségi szentírás könyveihez*, Szent István Társulat, Budapest, 103.

Az az elképzelés mi szerint az író férfi, vagyis Lukács, aki egy különleges barátságot ápolt a nőkkel jobban megállja a helyét. A korhoz képest az evangélista modern keretek között ábrázolja nőket,¹⁷⁰ hisz ott vannak Jézus mellett, részt vesznek a kultuszban, mi több támogatják is őt anyagiakkal, itt gondoljunk csak a Lk 8-ra ahol több asszony is Jézus mellett van. Új identitást és új társadalmi státuszt ad a nőknek a szerző, ahol megbecsülés, elismerés övezi őket. Kiemeli az evangélium szövege a nőket Jézus működésében. Ugyanakkor ügyesen ábrázolja az alárendelt szolgálat modelljeiként, akiket kizártak a hatalom központjából és a jelentős szerepkörökből. A nőknek az ilyes fajta ábrázolásával a szerző kísérletet tesz a férfi dominancia legitimálására a korabeli viszonyokkal szemben.¹⁷¹

Jobban megfigyeljük azokat a forrásokat, amiből az evangélium született, észrevehető, hogy a Márk és Q forrásokból átvett női szereplők mellett Lukács saját anyagának nagy része is nőket ábrázol: a bethanniani szakaszai, Názáreti Mária, Anna), Nain özvegye fiának felnevelése (7,12-17), a megbocsátott prostituált, aki felkeni Jézust (7,36-50), Jézus galileai követői (8,1-3), Márta és Mária (10,38-42), a kiáltó asszony a tömegeből (11,27-28), megőrült asszony (13,10-17), az elveszett drachma (15:8-10), a kitartó özvegy példázata (18,1-8); Jeruzsálem leányai (23,27-32), asszonyok a keresztnél (23,49), fűszerkészítő asszonyok (23:56). Ebből az a feltételezés született, hogy Lukács talán hozzáférhetett egy női forráshoz, amely történeteket és tanításokat tartalmazott nőkkel kapcsolatosan. Ezeket nők írhatták vagy őrizhették meg.¹⁷²

Egyes tudósok a 7,11-17, 7,36-50; és a 8,2-3 részekkel kapcsolatosan azzal a feltételezéssel élnek, hogy egy időben nem-e lehettek egy elbeszélés gyűjtemény részei, amely a korai közösség a nők kérdésével kapcsolatos aggodalmát tükrözte.¹⁷³ Ez az elképzelés azt az elgondolást erősíti, hogy a nőknek igen is volt szerepük a kultuszban csak nem volt az annyira a figyelem középpontjában a férfiak szerepvállalásával szemben.

Farkasfalvy Dénes szerint Lukács egy hellenista műveltségi keresztény lehetett, ami az evangélium szövegéből is jól kiolvasható. Jól mozgott a hellenisztikus irodalomban és retorikában, valamint jól ismerte a Biblia görög fordítását (Hetvenes fordítás) ahhoz, hogy annak utánozni tudja stílusát.¹⁷⁴

¹⁷⁰ SCHABERG: *Luke*, 366.

¹⁷¹ SCHABERG: *Luke*, 363.

¹⁷² SCHABERG: *Luke*, 366.

¹⁷³ SCHABERG: *Luke*, 364.

¹⁷⁴ SCHABERG: *Luke*, 366; FARKASFALVY: *Bevezetés az újszövetségi szentírás könyveihez*, 104.

Hangsúlyosabb a szerepük, mint számban, mint cselekedetek terén a nőknek, de érdekes módon nem beszélnek. A jelenlétük maga az, ami fontos, nem az, amit mondaniuk kellene. Itt a nők, mint a „halló közösség” tagjaivá válnak, de nem a háttérben, hanem központi helyet foglalnak el. Kevés beszédet hallhatunk a női szereplőktől Jézus felé. Először is Názáreti Máriának olvashatjuk szavait az evangéliumban, amikor a 12 éves Jézust megtalálják Józseffel együtt a templomban: „Gyermekem, miért tetted ezt velünk? Íme, atyád és én szomorúan kerestünk.” (Lk 2,48). Ebben az evangéliumban történik az első és egyetlen olyan krisztológiai valómás, amit egy nő tesz. Ezt a vallomást Erzsébet teszi, mikor őt meglátogatja Mária: „Hogy lehet az, hogy Uramnak anyja jön hozzám?” (Lk 1,43). Itt az úr cím magára Jézusra vonatkozik, és ezzel megerősítődik a transzcendens uralma is. Ugyanakkor egyetlen nő sem azonosítja Jézust az evangéliumban Messiásnak vagy Isten fiának.¹⁷⁵

Kiemelkedő szerepe van Máriának az evangéliumban. Ami nem csak abból látszik, hogy ő Jézus édesanyja, hanem abból, is, hogy evangélium szerzője egy kisebb részt, beszédet mondott vele a Magnificatot (Lk 1,46-55).¹⁷⁶

Az evangéliumban találkozhatunk egy Anna nevű próféta asszonnyal, akinek jelenléte egy példa lehet arra, hogy a korai egyházban az özvegyeknek, milyen szerepük volt. Folyamatosan a templomban volt, böjtölt és imádkozott. Sajnos nincs részletezve a szolgálat mibenléte, de feltehetően karitatív tevékenységet végezett, az imádságnak szentelte az életét. Ugyanakkor az özvegyek, akik a közösséghez tartoztak más közösségeket látogattak és taníthattak is akár. Úgy nyertek felvételt a közösségbe, hogy fogadalmat tettek, hogy nem kötnek újabb házasságot, ez abból is látszik, hogy csak 60 évet betöltöttek lehettek.¹⁷⁷

Sok nő jelenik meg az evangéliumban még is az evangélium utolsó részeiben eltűnnek. Nem találkozunk női személyekkel még egy említés erejéig sem. Az utolsó vacsorakor nem találkozunk nővel, az eszkatológikus közösség magját csak férfiak alkotják. Az Eucharisztia Jézus öröksége, amelyet nekik adtak. Nem említenek nőket, akik jelen voltak ezen a jeleneten, az Olajfák hegyén, vagy a szanhedrin, Pilátus és Heródes előtt tartott meghallgatásokon. Nincs szó nőkről, mikor Jézus megjelenik a tanítványoknak, mikor hozzuk intézi utolsó szavait és végül mikor felmegy a menybe. Ezeknél a fontos

¹⁷⁵ SCHABERG: *Luke*, 366–368.

¹⁷⁶ SCHABERG: *Luke*, 371.

¹⁷⁷ BIERINGER: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében* 1-2.

eseményeknél nincsenek nők. Feltevődhet a kérdés, hogy ennek vajon mi lehet az oka, van bármilyen jelentősége is? Egyes kutatók szerint igen, van, mégpedig az, hogy a férfiak itt kapnak olyan feladatot, amit csak ők végezhetnek el. Megkapják az egyház jövőbeli vezetését.¹⁷⁸ Pár fontosnak tartott eseményen nincs említés nőkről, holott nincs kizárva hogy ott voltak, viszont Jézus keresztyénél több nőről lesz szó, akik egészen Galileától követték Jézust és most ott vannak a távolban és végig nézték Jézus keresztre feszítését.

Egy következő feltételezés miszerint miért Lukács evangéliumában találkozhatunk a legtöbb női szereplővel azaz, hogy a hellenista olvasói körben a nőkkel kapcsolatos írásokat, elbeszéléseket sokkal pozitívabban fogadták, míg más pl. szemita környezetben élő hívek esetében, ahol leginkább negatív vízhangot keltettek.¹⁷⁹ A hellenisztikus római korszakban a nőket megbecsülés övezte. Ebben a körökben nem találkozhatunk azzal a kemény elutasítással belük szemben mint mondjuk az izraelitakultuszban. Igaz ez még nem jelentette a nők politikai egyenjogúságát, de mint feleség vagy anya fontos szerepet játszott férje vagy fia mellett. A vallásos közösségekben is találkozhatunk velük, a Mitrász kultusz volt az, ami igazán kiközösítette őket.¹⁸⁰

Az evangélium alapvető témái között ott van Jézus könyörülete és szolidaritása a társadalom perifériájára szorultakkal szemben, gondolok itt a az özvegyekre, bűnösökre és nem utolsó sorban a nőkre is.¹⁸¹ Habár velük kapcsolatosan nem mondhatjuk, hogy a perifériára lettek volna nyomva, de maga a velük szemben tanúsított viselkedése a társadalomnak még is ezt érezteti velünk. Azt vehetjük észre, hogy ez mind nagyon jól érzékelhető a nőkkel szemben tanúsított viselkedésén is Jézusnak. Hisz nem utasította el őket, hanem szóba állt velük, kereste, ha úgy tetszik a társaságukat, hisz Mária és Márta házában szállt meg.

Elmondhatjuk, hogy fontos szerepet szánt az evangélium írója Jézus működésében a nőknek, hisz több fontos pillanatban ott vannak Jézus mellett. Ott vannak többek közt a keresztnél (23,49), a temetésnél (23,55), az üres sírnál (24.10). Ebben az evangéliumban nem jelenik meg számukra a feltámadott Jézus, mint Máté¹⁸² vagy János evangélium¹⁸³ esetén. Olyan ez mintha az lett volna a cél, hogy az az ember találkozzon elsőként a feltámadott Jézus

¹⁷⁸ SCHABERG: *Luke*, 378.

¹⁷⁹ BENYIK: *Jézus és a nők*,

¹⁸⁰ PRÖHLE: *Lukács evangéliuma*, 137.

¹⁸¹ ZAMFIR: *Újszövetségi exegézis*, 65.

¹⁸² Mt 27,9.

¹⁸³ Jn 20,18.

Krisztussal, akinek ő maga tovább adta azt a megtisztelő feladatot, hogy a földi egyház feje legyen, azaz Péter.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Lk 24,34; BARTON – MUDDIMAN: *The Oxford Bible Commentary*, 937.

Befejezés

Összegzésképpen elmondható, hogy Lukács evangéliumában nagyon fontos a nők szerepe, ez nemcsak abból következik, hogy sokszor megjelennek, hanem mert olyan szöveg kontextusokban találkozhatunk velük, ahol a történetek túlmutatnak önmagukon. Vegyük az első szöveget, amivel tüzetesebben foglalkoztunk: asszonyok Jézus kíséretében. Itt nem csak arról, van szó, hogy ott nők vannak és támogatják, hanem arról, hogy a kor elvárásaival szemben megteszik ezt. Ezért őket megvethették, hisz ez egy férfi és nő kapcsolatába, ha nem voltak házasok nem volt elfogadható.

A kor elvárásait összegezve tisztán kitűnik számunkra, hogy a nők megtúrt helyet foglaltak el a társadalomban és ezt a Szentírás is mutatja. Bár igaz az Ószövetségben ennek az ellentettje van, hisz ott vezetői szerepben is találkozhatunk velük.¹⁸⁵ Az ő helyük a háztartásban, a gyereknevelésben volt. A nőket már a kezdetekről fogva kisebbségnek titulálták a férfiakkal szemben, ők azok, akik a férfiaknak alá vannak rendelve. Ehhez az elgondoláshoz sokban segített Arisztotelész és még Aquinói Szent Tamás¹⁸⁶ elképzelése, akik a nőket nem csak biológiai szinten gondolták fejletlenebbnek - gondoljunk itt Arisztotelész „megcsönkített hím”¹⁸⁷ kijelentésére a nőekkel kapcsolatban -, hanem erkölcsi szempontból is.

Jézusnak nem csak tetteiben látszik a nőekkel szembeni empátiája, megértése, közeledése, hanem igehirdetéseiben is megjelenik mindez. Több olyan szöveggel találkozhatunk példabeszédei között, ahol a főszereplők nők. Példa erre az özvegyasszony tíz fillérje (Lk 21, 1-4), vagy az elveszett drachma (Lk 15, 8-10). A nők védelmében szólal fel, amikor is megmenti a házasságtörő asszony életét. (Jn 9,1-11). A hegyi beszédében is a nők mellett szólal fel: „*Én pedig azt mondom nektek, hogy aki bűnös vággal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követett el vele. Ezért ha jobb szemed megbotránkoztat, vágd ki és dobd el! Inkább egy tagod vesszen oda, mintsem az egész tested a kárhozatra jusson. Ha jobb kezed visz bűnbe, vágd le és dobd el!*” (Mt 5,28–30).¹⁸⁸

¹⁸⁵ GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 27; BARTHA: *Keresztény bibliai lexikon*.

¹⁸⁶ AQUINÓI Szent Tamás: *A teológia összefoglalása*, Magyar Könyvklub, Budapest 2000, 196.

¹⁸⁷ SMITH: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, 468.

¹⁸⁸ GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 25.

Jézus és a nők között lévő szoros kapcsolat bizonyítéka az, hogy nem csak életében hallgatták, szolgálták, támogatták őt, hanem még halálában sem hagyták el, a tanítványaival ellentétben, akik a félelemtől átjárva, hol megtagadták azt, hogy ismerik őt (Péter), hol el sem kísérték őt szenvedéseinek útján a Golgotára, csak egyedül az asszonyok. Az asszonyok ott voltak a halálánál (Lk 23, 44-49), valamint ne felejtsük el, hogy nők az első tanúi is a feltámadásának (Lk 24,1-11).¹⁸⁹

Jézus közeledése a nők irányában sokszor vált ki egyet nem értést, megbotránkoztatást. Nemcsak a hallgatóság számára jelent botránnyos viselkedést, hanem az őt körülvevő tanítványok is elutasítóak ezzel szemben. Figyelembe vesszük azt, hogy mennyire férfi központú volt az egész társadalom és a nők mennyire a háttérbe voltak szorítva. Megbecsülést mutat olyan nőkkel szemben, akiket még a saját közvetlen környezete, a tanítványok is megvetően néznek. Ilyen az, amikor a bűnös asszony megkeni őt. Felismeri a problémát, a nők elnyomását és fellép ellene, azzal, hogy kapcsolatot teremt velük, tanítványai közé fogadja őket. Erre akár még úgyis lehet tekinteni, mint annak a bizonyítéka, hogy a nők is fontos szerepet játszanak a jövőbeli egyház életében.¹⁹⁰

A tanítványok egy-egy helyzetben sokszor értetlenül, akár agresszíven is álltak a nőkhöz legyen az valamilyen betegség, valamilyen probléma vagy csak a közeledésükhöz, addig Jézus empatikusan viszonyult hozzájuk és segítő kezet nyújtott feléjük. Jézus kapcsolatba lép velük fizikailag is. Vegyük azt, amikor egy asszony drága olajjal keni meg majd hajával törli le a könnyeit a lábáról. Gyógyítások esetén is megfigyelhető a testi kontaktus Jézus és nő között, ilyen volt a vérfolyásos asszony példája is. Mind a két esetben Jézus vállalja azt a kockázatot, hogy ő is tisztátalanná válik. Megszegi a tisztasági előírások szigorú szabályait.¹⁹¹ Jézusnál az, hogy meggyógyít egy asszonyt többet jelent annál, hogy valaki megszabadul egy régóta kínozó betegségből. Itt többről van szó, hisz Jézus nem egy férfit gyógyít meg, hanem egy nőt és ezzel kísérletet tesz a nők felemelésére, kiemelésére a tisztátalan státusból. Abból az élethelyzetből ahol gyámoltalanok, elnyomottak voltak.¹⁹² Cserhádi Mártánál olvasható, hogy a nők Jézus korában kétszeres elnyomást szenvedtek. Az első a hatalom általi elnyomás

¹⁸⁹ GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 27.

¹⁹⁰ PORTER: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 187.

¹⁹¹ GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 24.

¹⁹² GÁNCs: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, 24.

volt, a második pedig a patriárchális alapokon működő család által.¹⁹³ Jézus az egyik elnyomást igyekezett a nőkkel szembeni viselkedésével fellazítani, ezzel levegőhöz jutatni őket. Benyik György azt írja, idézem: „Jézus arra használj a tekintélyét, hogy a legalacsonyabb rétegben végzet gyógyításával egy egész megalázott réteget emeljen fel.” Azt is mondja, hogy Jézus tudatosan szeretné a nőkre felhívni a figyelmet,¹⁹⁴ ez úgy-e abból is látszik, hogy nem elhívja a nőket, mikor beszél velük, olyan helyre ahol mások nem látnák, hanem mindezt a nyilvánosság előtt csinálja. Tehát Jézusnak a nőkkel való kapcsolatvállalásával igen is terve volt, ami lehet az, hogy tényleg felemelje őket az elnyomás kispadjáról és ezzel szerepet adjon nekik az egyházban.

A nők a férfiakat megszegyenítő módon viszonyultak Jézushoz egy olyan időben, amikor mindez megvetést hozott maga után, hisz egy férfinak nővel való mutatkozása egyet jelentett a tisztátalanná válással. A nők azok, akik Jézust támogatják anyagilag (Lk 8, 1-4). Nő volt, aki drága olajjal kente meg Jézust (Lk 7,37-0), majd szintén nők azok, akik siratják a kereszt alatt (Lk 23,27), nők voltak azok akik először a sírhoz mentek, majd a jó hírt, hogy Jézus feltámadt elvitték az apostoloknak(Lk 24,1-22.23).¹⁹⁵ Mi ez, ha nem elég bizonyíték arra, hogy a nőknek Jézus fontos szerepet szánt nem csak a működésében, hanem az egész egyháznak működésében. Jézus a nőket nőként tisztelte, dicsérte azzal, hogy kapcsolatot kezdeményezett velük. Jézus közeledéseivel nőként emelte ki őket, ezzel adva nekik egy fontos pozíciót az üdvtörténetben.¹⁹⁶ A nők említése egyaránt azt bizonyítja, hogy a nők fontos szerepet játszottak már a kezdetekben Jézus életében, és ebből következően az egyházban.

Láthattuk, hogy a Szentírásban is vannak ellentmondásos dolgok a nőkkel kapcsolatosan, viszont ha közelebbről megvizsgáljuk ezeket a szövegeket, akkor jobban láthatóvá válik, hogy miről is van szó valójában, hogy mi van ennek a háttérben és nem a nők személye ellen szól. A negatív dolgok mellett a pozitív megközelítéseket is figyelembe kell venni, hisz ezekből több van, és ezek bizonyítják, hogy már az egyház kezdeti időszakában a nőknek volt szerepük, és nem a hallgatás volt a nevük.

¹⁹³ CSERHÁTI, Márta: „*Binding the strong man: Demon-Possession and liberation in the Gospel of Luke*”, in: FRÖHLICH Ida – KOSKENNIEMI, Erkki (szerk.): *Evil And The Devil*, Bloomsbury, London-New Delhi-New York-Sydney, 2003, 114.

¹⁹⁴ BENYIK: [Jézus és a nők](#).

¹⁹⁵ BÁCSKAI Károly: *Nők Jézus körül*, in. *Credo 3-4* (2018), 65–73, 66.

¹⁹⁶ BÁCSKAI: *Nők Jézus körül*, 66.

Összegzésként elmondható, hogy Jézus nőkhöz való viszonyulása egy egészen újszerű dolog volt. Inkább volt megbotránkoztató, mint csodálatra méltó, ha a kor társadalmát és annak gondolkodását nézzük a nőkkel szemben. Forradalmi vitt végbe Jézus a nőknek a felkarolásával. Azon az úton sikerült elindítani a nőkről való gondolkodást, hogy a róluk való kép merőben más legyen. Igaz, ez egy hosszú folyamat része volt, nem egyből történt a változás, de Jézusnak, még ha csak csirájában is, de sikerült valamit elindítania. Gáncs Tamás szerint is erről tanúskodnak a páli levelek, az első keresztény gyülekezet konfliktusai, de akár maga az egyháztörténet, és benne a női participáció váltakozása – mind a mai napig.¹⁹⁷

Jézus megtörte azt a jeget, ami az asszonyokkal szembeni elutasítás volt. Lukács evangélista kitér arra, hogy Jézusnak a vándorlás időszakában a kíséretében jómódú asszonyok is voltak, akik nem kis pénzzel támogatták őt és tanítványait az úton. Ugyanakkor vannak bizonyos szövegek női szereplőkkel, amelyek csak Lukácsnál olvashatóak: Mária és Márta története (10,38-42), a naimi özvegy fiának feltámasztása (7,11-17), a bűnös asszony, aki egy előkelő farizeus házában olajjal keni meg Jézust (7,36-50), a meggörnyedt asszony gyógygyógyítása (13,10-17), valamint Jézus mondása a keresztútját kísérő siratóasszonyokhoz (23,26-32). Fontos szerepet kapnak a gyermekségtörténetben is az asszonyok: Mária, Erzsébet (Zakariás felesége) és Anna prófétaasszony az üdvösség korát váró izraelita „jámborok” típusai.¹⁹⁸

Jézus viselkedésével kapcsolatosan a következőket lehet levonni: a kor szokásaival, elnyomásával szemben a nők mellett egy forradalmi dolgot alkot, nőkkel beszél és tanítványaivá teszi őket. Jól láthatóvá válik, hogy Jézus életében és működésében a nőknek szerepe van és nem úgy, mint ahogyan a kor akkor elfogadta, tehát, hogy a konyhában, gyereknevelésben, hanem mint Jézus életében és szolgálatában. Nők voltak körülötte, amikor galileai útjára ment (Mt 27,55-56; Mk 15,40-41; Lk 8,1-3). Jézus működésének egyik legfontosabb eseményénél is ott voltak, hisz ők voltak a jó hír vivői, hogy feltámadt (Mk 16,1-8). Reflektorfényt kapnak azok a gyógyítások, amikor Jézus a nőkkel szembeni könyörületről tesz tanúbizonyságot. Többek között meggyógyít egy 18 évig görnyedten járt lányt (Lk 13,10-17), a vérfolyásos asszonyt (Mk 5,25-34). A paráznának ismert nőt sem vetette meg, esélyt adott nekik is Isten országának a megismerésére (Lk 7,36-50; Mt 21,31-32). A gyógyítások mellett ott vannak azok a részek, ahol a női foglalatosságok jelennek meg

¹⁹⁷ GÁNCIS: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkolonális interpretáció segítségével*, 27.

¹⁹⁸ KOCSIS: *Bevezetés az Újszövetségbe*, 46.

példabeszédeiben: Isten országának a kovászhoz való hasonlítása, amit az asszony vett majd megdagaszt (Lk 13,20), az elveszett drachma megtalálása (Lk 15,8-10). Törődést mutat az özvegyek iránt, akiket sokszor a társadalom peremére szorítanak, megfélelkeznek róluk. Példaértékűnek állítja be a viselkedésüket, gondoljunk itt a szegény özvegy két fillérjére (Mk 12,42; Lk 21,2-4).¹⁹⁹

Dolgozatomban kitértem a választott témával kapcsolatosan a legfontosabb kérdésekre, azonban azt is lényeges kihangsúlyozni, hogy vannak még a témával kapcsolatban megjelenő további kérdéskörök, melyeket nem sikerült kimerítően kifejteni. Ilyen például, hogy a többi evangéliumban megjelenő nők milyenségét közelebbről megvizsgálni, ott milyen mértékben járulnak hozzá Jézus működéséhez, mi a hangsúlyos velük kapcsolatosan azokban az írásokban. Gondolok itt arra, hogy csodák esetében, vagy mondjuk példabeszédek során kerülnek reflektorfénybe. Ugyanakkor érdemes lenne egy külön kutatást arra szánni, hogy Jézusnak az életében milyen hatással volt az édesanyja, Szűz Mária jelenléte vagy akár annak hiánya. Mi lehet a mondanivalója Mária jelenlétének vagy esetleges távollétének Jézus bizonyos pillanataiban. Egy igazán érdekes kutatási téma lehetne Jézus és a feminizmus kapcsolata, konkrétan, hogy lehetne-e Jézust feministának mondani akár?

¹⁹⁹ PORTER.: *Jézus Krisztus, A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, 186.

Bibliográfia

Bibliakiadás

Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Szent István Társulat, Budapest, 2016.

Források

AQUINÓI Szent Tamás: *A teológia összefoglalása*, Magyar Könyvklub, Budapest, 2000.

VORAGINE, Jacobus de: *Legenda Aurea*, (ford. Bárczi Ildikó), Neumann Kht., Budapest, 2004.

Szakirodalom

BAILEY, E. Kenneth: *Women in the New Testament*, in: *Theology Matters*, 1(2000).

BARTHA Tibor (szerk.): *Keresztyén bibliai lexikon*, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadó, Budapest, 1993.

BARTON, John – MUDDIMAN, John (szerk.): *The Oxford Bible Commentary*, University Press, Oxford, 2001.

BÁCSKAI Károly: *Nők Jézus körül*, in: *Credo* 3-4 (2018), 65–73.

BENYIK György: *Jézus és a nők*, in: *Keresztény szó*, 11 (2012).

BIERINGER, Reimund: *Nők vezető szerepe a Római levél 16. fejezetében*, 1-2, in: *Keresztény szó*, 6-7 (2012).

BIRD, Phyllis: *The Place of Women in the Israelite Cultus*, in: Bach, Alice (szerk.): *Women in the Hebrew Bible*, Routledge, New York and London, 3–20.

BRUCE, F.F.: *Az Újszövetség megbízhatósága*, Evangéliumi kiadó, 1993.

CARROLL, T. John: *Luke*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2012.

CSERHÁTI, Márta: „*Binding the strong man: Demon-Possession and liberation in the Gospel of Luke*”, in: FRÖHLICH Ida – KOSKENNIEMI, Erkki (szerk.): *Evil And The Devil*, Bloomsbury, London-New Delhi-New York-Sydney, 2003.

DEEN, Edith: *All of the women of the Bible*, Harper One, San Francisco, 1988.

FARKASFALVY Dénes: *Bevezetés az újszövetségi szentírás könyveihez*, Szent István Társulat, Budapest, é.n.

GÁCS Anna: *Miért nem elég nekünk a könyv?*, Kijárat Kiadó, Budapest, 2002.

GÁNCS Tamás: *Mária Magdolna szerepének és történetének vizsgálata kanonikus és apokrif evangéliumok alapján. Rehabilitációs kísérlet a posztkoloniális interpretáció segítségével*, Budapest, k.h., 2017.

GREEN, B. Joel: *Gospel of Luke*, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1997.

HANNAM, June: *Feminism. A Short History of a Big Idea*, Pearson Longman, Harlow, 2007.

HARRINGTON, Daniel J., S.J.– GETTY, Maru Ann, R.S.M: [*A Korintusiakhoz írt első és második levél*](#), (ford. Kiss Marianne), Szegedi Kommentár Újszövetség.

HOROWITZ, Maryanne Cline: *Aristotle and Women*, in. *Journal of the History of Biology* 9 (1976), 183–213.

JOHNSON, Luke Timothy: *The Gospel of Luke*, The Liturgical Press, Collegeville Minnesota, 1991.

PORTER, J.R.: *Jézus Krisztus. A történelmi Jézus és a hit Krisztusa*, Magyar Könyvklub, Budapest, 1999.

PRŐHLE Károly: *Lukács evangéliuma*, Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1991.

KARRIS, Robert J, O.F.M.: *Evangélium Lukács szerint* in. Raymond E. Brown – Joseph A. Fitzmyer – Roland E. Murphy (szerk.): *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*, (ford. Csepreginé, Dr. Cserháti Márta) Jeromos Bibliakommentár II., Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003, 161–228.

KOCSIS Imre: *Bevezetés az Újszövetségbe*, k.n, h.n., 2006.

KODELL, Jerome O.S.B.: [*Evangélium Szent Lukács szerint*](#), (ford. Tóth Ildikó), Szegedi Kommentár Újszövetség.

MAYHEW, Robert: *The female in Aristotle's biology*, The University of Chicago Press Chicago and London, 2004.

MURPHY-O' CONNOC, Jerome O.P.: *Első levél a Korintusiaknak* in. Raymond E. Brown – Joseph A. Fitzmyer – Roland E. Murphy (szerk.): *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*, (ford. Dr. Zamfir Korinna) Jeromos Bibliakommentár II., Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003, 339–364.

NEYREY, Jerome H., S.J.: [*A Timóteushoz írt I. és II., a Tituszhoz írt levél, Jakab levele, Péter I. és II. levele, Júdás levele*](#), (ford. Kiss Marianne), Szegedi Kommentár Újszövetség.

SCHABERG, Jane: *Luke*, in. NEWSOM, Carol A. – RINGE, Sharon H.(szerk.): *Women's Bible Commentary*, Westminster John Knox Press, Kentucky, 1998.

SMITH, Nicholas D.: *Platón és Arisztotelész a nők természetéről*, in. *Journal of the History of Philosophy*, 21 (1983), 467–478.

SPINETOLI, da Ortensio: *Lukács. A szegények evangéliuma*, (ford. Turay Alfréd), Agapé, Szeged, 2001.

STAGG, Evelyn and STAGG, Frank: *Woman in the World of Jesus*, John Knox Press, Westminster, 1978.

ZAMFIR Korinna: [*A veszélyesen gyenge nő*](#), in: *Korunk*, 3 (2007).

ZAMFIR Korinna: *Az ószövetségi nőkép néhány vonása és hatástörténete*, in. Bodó Márta (szerk.): *Nőnek (is) teremtette... Nők a társadalomban és az egyházban*, Romániai Magyar Pax Romana – Státus Könyvkiadó, Kolozsvár, 2006, 11–42.

ZAMFIR Korinna: *Újszövetségi exegézis*, Mega Könyvkiadó, Kolozsvár, 2014.

ZAMFIR Korinna: *Men and women in the household of God*, Vandenhoeck& Ruprecht, h.n., 2013.

VOHMANN Péter (szerk.): *Bibliai Nevek és Fogalmak*, Evangéliumi kiadó, Budapest, 2008.

WOODS, Len: *31 women of the Bible, Who They Were and What We Can Learn from Them Today*, k.n., h.n., 2016.

Summary

The situation and ministries of women in the light of the New Testament, especially from the perspective of the Gospel of Luke

The aim of my thesis is to show Jesus' attitude towards women in the Gospel of Luke, at a time when women were suffering oppression. In my research, I first looked at attitudes towards women. How society itself viewed women, then what philosophers thought about them and finally how the Scriptures presented them (Paul's letters in 1 Corinthians and 2 Timothy and the first parts of Genesis). The main focus of my research was to analyse 2 important texts: Women accompanying Jesus (8, 1-3) and Mary and Martha (10, 38-42). In these texts, I examined the role of women in the life of Jesus and its message, and Jesus' relationship with them. And what all this attitude wants to be a sign of, what it can be a message to the audience. The theme under consideration is important because women occupy a prominent place in Luke's Gospel.

Situația și ministerele femeilor în lumina Noului Testament, îndeosebi din perspectiva Evangheliei după Luca

Scopul tezei mele este de a arăta atitudinea lui Iisus față de femei în Evanghelia după Luca, într-o perioadă în care femeile sufereau de opresiune. În cadrul cercetării mele, am analizat mai întâi atitudinile față de femei. Modul în care societatea însăși a privit femeile, apoi ceea ce au gândit filozofii despre ele și, în cele din urmă, modul în care Scriptura le-a prezentat (scrisorile lui Pavel din 1 Corinteni și 2 Timotei și primele părți ale Genezei). Cercetarea mea s-a axat pe analiza a două texte importante: Femeile care îl însoțesc pe Isus (8, 1-3) și Maria și Marta (10, 38-42). În aceste texte am examinat rolul femeilor în misiunea lui Isus și în mesajul său, precum și relația lui Isus cu ele. Am analizat semnificația acestei atitudini, ca posibil mesaj pentru public. Tema în discuție este importantă deoarece femeile ocupă un loc important în Evanghelia lui Luca.